הלכה · מחברי זמננו · עיונים בהלכה ובש״ס

בעניין הנחלות בארץ ישראל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בעניין הנחלות בארץ ישראל

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בעניין-הנחלות-בארץ-ישראל/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א' - ידבר מענין פסחים שלא עשו ישראל במדבר, ומענין פסח שני והמסתעף 4
פרק ב' - ידבר מענין נחלת בנות צלפחד והמסתעף 7
פרק ג' - ידבר מענין נחלת בני גד ובני ראובן 8
פרק ד' - ידבר בהבדל שבין בני גד ובני ראובן ובנות צלפחד, בבקשת הנחלה והמסתעף . 17
פרק ה' - ידבר בהבדל שבין בקשת בני גד ובני ראובן לבין מה שקבלו בפועל והמסתעף . 27
פרק ז' - יבאר היאך ומניין העשירו בני גד ובני ראובן, ועושרם של בני-מנשה 41
במדבר פרק לב 52

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 **- אסור בשימוש מסחרי**

בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) **ל הרב יצחק צבי צייטלין שליט"א**

בהסכמת הרה"ג ר' צבי פרידמן שליט"א, רב שכונת אור החיים ב"ב

ובהסכמת הרה"ג רבי אשר זעליג וייס שליט"א, רב קהלת טשכנוב (רמות) וראש ישיבת חוג חת"ס

הרב יצחק צבי צייטלין שליט"א

פרק א' - ידבר מענין פסחים שלא עשו ישראל במדבר, ומענין פסח שני והמסתעף

א . שלוש פרשיות בעלות מכנה משותף נכתבו בתורה בספר במדבר. המשותף לכולן הוא, שבשלושתן באים אנשים אל משה רבינו, ומבקשים בקשה כלשהי. ובכל זאת הן שונות זו מזו, והשתיים שונות מהשלישית. בטוהר הרצון, ובעוז קדושת הכיסופים והמאוויים.

ב . הראשונה כתובה בפרשת בהעלותך (במדבר פ"ט), בתחילת פרשת פסח שני, שנאמרה למשה בניסן בשנה השנית לצאתם ממצרים. מתעכב רש"י על כך, שהפרשה שבראש הספר נאמרה רק באייר באותה שנה. וא"כ קשה, איך זה שפרשה המוקדמת בזמנה, נכתבה בתורה מאוחר יותר. ורש"י עונה ע"כ. מכאן שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. פירוש: ודאי יש סדר בתורה, אבל הוא אינו סדר של מוקדם ומאוחר בזמן, אלא סדר לפי חשיבות, או ללימוד סמוכין, או להיקש, או סיבות אחרות.

ג . ממשיך רש"י להבהיר, ולמה באמת התורה לא התחילה את ספר במדבר, בפרשה זו של פסח שני?! ומתרץ על כך רש"י. "לפי שיש בה גנותן של ישראל. שכל אותן מ' שנים שהיו ישראל במדבר, לא הקריבו אלא פסח זה בלבד". ומקור דברי רש"י הוא הספרי. ומה באמת הסבה לכך שלא הקריבו במדבר אלא פסח זה בלבד? על כך מתרצת הגמ' במסכת יבמות (דף עב.), שכיון שבשנה שלאחריה, כבר היו לרוב בני ישראל תינוקות שנולדו במשך השנה, ובמדבר הרי לא מלו, ומילת בניו מעכבתו מלאכול בקרבן פסח, לכן לא עשו פסח. ולמה באמת לא מלו? כיון שלא נשבה להם במדבר רוח צפונית, והדין הוא שכשלא נושבת רוח צפונית פטורים מלמול, כיון שזו סכנה לתינוק. ואכן משה רבינו זוכר לשבטו שבט לוי, את מסירות נפשם לענין. שהם במדבר כן מלו את בניהם, אע"פ שלא נשבה להם רוח צפונית, ויש בזה משום סכנה. ולפני מותו, משה

רבינו משבח אותם ואומר להם, "כי שמרו אמרתך" -זה למוד תורה. "ובריתך ינצורו" - זו ברית מילה. שמלו בניהם בדרך במדבר, אע"פ שלא נשבה להם רוח צפונית.

ד . ומ"מ קשה, דאם כן, למה זו גנותן של ישראל, והלא צודקים היו, ופטורים מלעשות הפסח ???

ה . והתוס' במקום הוקשה להם דבר זה ותירצוהו, וזה לשונם שם: (יבמות עב) בד"ה משום דלא נשיב להו רוח צפונית וכו'. ותימא וכי במזיד היו נמנעים, ואי משום מילת זכרים שהיו מעכבים, וחשיב גנות לפי שגרמו הם דבר זה, והא כיון דלא אפשר לא היתה מעכבת, כדאמר לעיל (יבמות עא.) המול לו אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו וגו'. ואמר רבינו יצחק דעשו פסחים, אבל לא עשו כתיקנן אלא אחד. עכ"ל התוס' שם. מבואר בדברי התוס', שכיון שהסבה שלא נשבה להם רוח צפונית היתה, מפני שנזופים היו מאז מעשה העגל. א"כ - הם - היו האשמים בכל זה, שלא נשבה רוח צפונית ולכן לא מלו, ולכן לא יכלו לעשות קרבן פסח, וזוהי גנותן.

ו . ובדעת זקנים מבעלי התוס' הקשו ותירצו באופן אחר. וזה לשונם במדבר פ"ט פסוק א' סוד"ה בשנה השנית. ואי קשיא מאי גנות הוא זה, והלא בביאת הארץ תלאו הכתוב, שנאמר "והיה כי יביאך וגו' ועבדת את העבודה הזאת". וגם הפסח זה לא היו מקריבים כי אם על פי הדיבור, י"ל דהגנות הוא שאם זכו ולא חטאו, היו נכנסין לארץ משנה שניה, והיו עושין פסח בכל שנה ושנה עכ"ל.

ז . ולעניות דעתי נראה, דאפשר לתרץ בדרך אחרת. דהנה, כשהיה חסר לבני ישראל במדבר משהו, הם באו אל משה רבינו ובקשו, ולפעמים בקשו זאת, אפילו בתלונה ובתרעומת. כך עשו כשלא היה להם במדבר לחם, כך, כשהיה חסר להם מים, וכך גם כשהתאוו לבשר. והנה כאן כשלא יכלו לעשות הפסח, וכל זה - בגלל שלא נשבה להם רוח צפונית, הם לא באו והתחננו, ודאי שלא באו והתלוננו. אלא כשהודיעם משה שפטורים הם מפסח, ולא יכולים לעשותו, הם הלכו לאהליהם בשוויון נפש. ועל כך, הם נתבעים, וע"ז נאמר בספרי, שזו גנות היא להם.

ח . והדברים בולטים בהמשך הפרשה. כאשר באים האנשים "אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא", והם אומרים למשה רבינו "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו" וכו' עונה להם משה רבינו "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ואז הקב"ה מצוה את משה על כל פרשת פסח שני. ואומר שם רש"י, ראויה היתה פרשת טמאים שתאמר ע"י משה רבינו, ככל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידם. ולכ' מה זכות היתה בידם? שבאו ושאלו?! והתשובה כמובן באותו מהלך. שהם

לא רק שאלו, אלא הם באו והתלוננו, באו והתרעמו "**למה נגרע**". ידעו, שהפסח אינו קרב בטומאה, אבל ניסו אולי בכל זאת!!!

ט . וברש"י מפרש עפ"י הגמ', איך גייסו את כל כח הלמדנות שלהם, כדי להכלל עם המקריבים "**בתוך** בני ישראל". כי האנשים הללו, לדעת רבי עקיבא (סוכה כה) מישאל ואליצפן בני עוזיאל דוד אהרן היו, שנטמאו בשאתם את נדב ואביהו לקבורה. ולדעת רבי יצחק שם, עוסקין במת מצוה היו, וחל שביעי שלהם לטהרתם בערב פסח. שנאמר: "**ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא**", ביום ההוא אין יכולין לעשות, הא למחר יכולין לעשות. דכיון שיזו עליהם ממי חטאת בשלישי ובשביעי, לערב, -יהיו טהורים-. וא"כ שבליל פסח כבר יהיו טהורים, שאלו "למה נגרע", ולא נוכל לעשות הפסח "בתוך בני ישראל". יישחט הפסח שלנו, וגם ייזרק הדם עלינו, כלומר להיות לריצוי לנו - ע"י כהנים טהורים - אף שאנחנו ביום, עדיין טמאים אנו - וייאכל הפסח לערב על ידינו כשאנו כבר טהורים ?!!!

י . ועל דבר שכזה, מאבק עקבי ועקש, שנובע מתוך תשוקה עזה של קדושה, וכל מטרתו לעבוד את הבורא יתברך. -רצון עז-, להכלל עם המקריבים את קרבן ה', "במועדו בתוך בני ישראל", זהו גילוי וביטוי של זכאות, ועל כך מביא רש"י לשון הספרי "אלא שזכו אלו שתאמר על ידם, שמגלגלין זכות ע"י זכאי".

יא . ואולי אפשר לומר יותר מזה, דכבר בשעת שאלתם זכו לכוונין, לענין שלבסוף היה באמת. כי, כדי שיוכלו הם להקריב הקרבן -לחוד-, הם לבד-, אולי אפילו חשבו ע"כ, שאם יגלו השתוקקות עצומה למצוה, יזכו ויורשה "להם" לקיים אותה -לחוד-, הם לבדם. אבל הם לא הסתפקו בזה, ובקשתם היתה לקיימו "**במועדו**", "**בתוך** בני ישראל". ואכן זכו, ובזכות השתוקקותם, נתחדשה והורדה לעולם הזה הלכה, שעד אז לא היתה כאן למטה, והיתה רק ברקיע, והיא, "פרשת פסח שני". שמשמעותה היא: שכמו שהפסח נשחט בי"ד בניסן בג' כתות, וכל המקריב, בכל אחת מהכתות הללו, ייקרא להם שהקריבו הפסח בזמנו. כך קבע הקב"ה זמן נוסף, כאילו -כת רביעית להקרבת הפסח. וזמנה בי"ד באייר.

יב . וזהו זמן "לכל" ישראל. דכמו שכת ג', היא הזמן לכל אלו שבאו מאוחר, ולא הספיקו להכנס לכת ראשונה ושניה. כך י"ד באייר, הוא הזמן "לכל" ישראל שהיו טמאים, או בדרך רחוקה, ולא יכלו לעשות הפסח ביום י"ד בניסן. ונתחדשה הלכה זו לכל ישראל, לא רק להם לבדם. ואם כן זכו, שנתמלאה תשוקתם, להיות מקריבים "את קרבן ה' **במועדו**, **בתוך** בני ישראל". ונתחדשה-הורדה הלכה זו לעולם הזה, רק על ידם, בזכות

שנתאוו ונשתוקקו בעוצם כה רב. לקיים המצווה. כמו שמצינו, שבזכות "ויקח שם וכו' את השמלה וכו' ויכסו את ערות אביהם", זכו בניו לטלית של מצוה. ובשכר "ואנכי עפר ואפר" של אברהם אע"ה, זכו בניו לעפר סוטה, ולאפר פרה אדומה.

פרק ב' - ידבר מענין נחלת בנות צלפחד והמסתעף

א . אותו מהלך אנו רואים, גם במקום אחר, בספר במדבר. התורה מספרת על בנות צלפחד, שבאו לפני משה ובקשו: (כ"ז ד') "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו". וגם שם משה רבינו לא ידע, ולכן - "ויקרב משה את משפטן לפני ה'". והקב"ה ענה "כן בנות צלפחד דוברות, נתון תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם, והעברת את נחלת אביהן להם, ואל בני ישראל תדבר לאמר, איש כי ימות ובן אין לו, והעברתם את נחלתו לבתו" וכו'. וגם שם אומר רש"י, "ראויה היתה פרשה זו להיאמר ע"י משה רבינו ככל התורה כולה, אלא שזכו בנות צלפחד, שתיאמר על ידן". וגם כאן נשאלת השאלה, וכי איזו זכות זו? האם רק בגלל שבקשו "תנה לנו אחוזה", לזאת - זכות ייקרא ?!

ב . והתשובה גם כאן היא באותו מהלך. כי בנות צלפחד בבקשתן, גילו - שאין להן בקשה לממון גרידא. הן רק מבקשות "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן", הא אם היה לו בן לא היו תובעות כלום, מגיד שחכמניות היו" (רש"י) הן אמרו למשה "אנו במקום בן עומדות", וא"כ "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו". "ואם אין הנקבות חשובות זרע" ולכן לא נקבל אחוזה, - א"כ, "תתייבם אמנו ליבם"! לא את הרכוש הן מבקשות, - אם אמן תתייבם, וייולד לה זכר, והוא יירש נכסי אביהן, - גם לזה הן מוכנות. הן רק מבקשות, "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו, כי אין לו בן".

ג . ועוד למדו חז"ל מסמיכות הפרשיות שנכתבו לפני כן. "ובאלה לא היה איש, מפקודי משה ואהרן הכהן. אשר פקדו את בני ישראל במדבר סיני, כי אמר ה' להם מות ימותו במדבר, ולא נותר מהם איש, כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון". ונסמכה לה פרשת: "ותקרבנה בנות צלפחד" וכו'. ודרשו חז"ל: איש לא נותר אבל נשים נותרו, כי על הנשים, לא נגזרה גזירת מרגלים, לפי שהן היו מחבבות את הארץ. האנשים אומרים: "נתנה ראש ונשובה מצרימה". והנשים אומרות: "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו". לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן. ובתחילת הפרשה כשהתורה מייחסת אותן וכותבת:"ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה,למשפחות מנשה בן יוסף", פירש"י: "למה נאמר? והלא כבר נאמר "בן מנשה", אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ, שנאמר: "והעליתם את עצמותי מזה אתכם", ובנותיו חבבו את הארץ,

שאמרו: "תנה לנו אחוזה". וללמדך שהיו כולם צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשי אבותיו סתומים, ופירט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח, הרי זה צדיק בן צדיק".

ד . בוא וראה עד היכן הצליחו להעפיל בהשגותיהן הרוחניות, שנבעו מצדקותן. שכאשר הקריב "משה את משפטן לפני ה'", א"ל הקב"ה למשה:"כן בנות צלפחד דוברות". וכתב ברש"י עפ"י ספרי, "כך כתובה פרשה זו לפני במרום, מגיד שראתה עינם, מה שלא ראתה עינו של משה". ועוד פירש"י שם: "כן בנות צלפחד דוברות" יפה תבעו, אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו.

ה . הרי לך מבט על סולם של עליה. מבט, על פסגה רוחנית, אליה יכול יהודי להעפיל. ולא רק הזכרים שנצטוו בלימוד תורה, אלא אפילו הנשים, שאינן מצוות בלימוד תורה. ורק - כשהן לומדות ושומעות מעצמן - מותר להן. והן חכמניות היו, דרשניות היו, - כדברי רש"י. וכשהתעוררה אצלן תשוקה רוחנית טהורה מנגיעות, לדבר קדוש וטוב. זה הביא אותן לראות, את מה שלא ראתה עינו של משה. להיות אדם, שהקב"ה מודה לדבריו.

פרק ג' - ידבר מענין נחלת בני גד ובני ראובן

א . פרשה נוספת ישנה בספר במדבר, והיא מאירה רעיון זה מהכיוון הנגדי. וזוהי פרשת בני גד ובני ראובן, שבאו אל משה רבינו, ובקשו ממנו את ארץ יעזר וגלעד לאחוזה. והנה רז"ל דרשו עליהם "נחלה מבוחלת [מבוהלת קרי] בראשונה, ואחריתה לא תבורך". פי' לפי שלקחו נחלתם בראשונה, על כן "אחריתה לא תבורך", כי הלכו בראש כל גולים, שנאמר: "ויגלם לראובני ולגדי" וכו' (כלי יקר). ובבעה"ט כתב: ח' פעמים הוזכרו בני גד ובני ראובן בפרשה זו, וזהו נחלה מבוהלת, וכו', **מבוחלת** כתיב, **בחי"ת**, בשביל **ח'** פעמים שהוזכרו על נחלתן ליקח בראשונה, אחריתה לא תבורך, שגלו **ח'** שנים קודם לשאר השבטים, עכ"ל.

ב . ודברי המדרש צריכים ביאור והרחבה, וכדי להבינם, נעתיק בזה דברי התורה הקדושה בפרשה זו מלה במלה, ונתבונן בהם.

ג . בסוף פרשת מטות (במדבר פרק ל"ב) מספרת התורה: (בפסוק א) "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה, (פס"ב) ויבואו בני גד ובני ראובן, ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן, ואל נשיאי העדה לאמר. (ג) עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובעון. (ד) הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל ארץ מקנה היא, ולעבדיך מקנה". עד כאן לשון הכתוב,

וכאן יש בתורה פרשה סתומה, כלומר, יש בספר תורה הפסק של תשע אותיות. ואח"כ התורה ממשיכה. "ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך, יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל תעבירנו את הירדן". וזהו סוף דבריהם של בני גד ובני ראובן, ואז מגיעה תשובתו של משה רבינו: "ויאמר משה לבני גד" וכו'. נשאלת השאלה, מה מקומה של הפסקה זו. למה הפסיקה התורה בפרשה סתומה, -באמצע- דבריהם של בני גד ובני ראובן. אם יש לכך מקום, היתה התורה צריכה להפסיק בפרשה, בסוף דבריהם, לפני תשובתו של משה. והדברים צריכים לביאור.

ד . וראיתי תירוץ שתירץ הגר"ח קנייבסקי בספרו "טעמא דקרא" בשתי שורות. ואני אבאר דבריו וארחיבם, ואוסיף את שנתחדש לי בענין. דהנה בירושלמי פ"ק דביכורים איתא. דארץ בני גד ובני ראובן אין מביאין ממנה ביכורים. כיון שבפרשת ביכורים כתוב "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'". ודרשו, "**אשר נתת לי**", ולא שלקחתי מעצמי. נמצא אם כן, דבבקשתם של בני גד ובני ראובן, הפסידו הם לארצם, דין הבאת ביכורים.

ה . והנה - בני גד ובני ראובן תלמידי חכמים היו, וגם הלכות ביכורים למדו מפי משה רבינו ע"ה. וכשלמדו אצלו לימוד זה של "אשר נתת לי, ולא שלקחתי מעצמי" מסתברא, שגם משה עם כל ישראל, ובני ראובן וגד בתוכם, אף אחד עוד לא ידע בדיוק, לאיזו ארץ הכוונה. ומאוד יכול להיות שכשבקשו, חששו מהענין. ולכן מתחלה לא בקשו את הארץ לאחוזה, בבקשה מפורשת. כי אם באו, וספרו למשה רבינו סיפור. "הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל ארץ מקנה היא, ולעבדיך מקנה". גמרו לומר, ושתקו. --------- והפסיקה כאן התורה בפרשה סתומה, שהיא הפסק ריוח של תשע אותיות, לרמז שכאן הם שתקו, ולא דברו יותר.

ו . שתקו, וחיכו שמשה רבינו, יבין מעצמו את בקשתם, כי חבל להפסיד ביכורים. ומשה רבינו, הרועה הנאמן, הנושא את ישראל כאשר ישא האומן את היונק. ואשר אזנו קשובה, ולבו פתוח, לכל צרכי עם ישראל, הוא ודאי הבין רצונם, האזין לשתיקתם. אלא שאם הקב"ה לא אמר לו, סימן, שזה לא המקום. ואולי, זו לא השעה. בכל אופן, - עכשיו, את זה, לתת מעצמי, ודאי שעוד לא. אבל אולי צריך לשאול את הקב"ה, אולי צריך פה "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם", אולי צריך פה – "ויקרב משה את משפטם לפני ה'". גם זה עוד לא!!!

ז . יש דבר הגיוני ומסתבר מאוד. שכאשר באים כאלה, שרצונם חזק מאוד להתקרב להקב"ה. כגון, אנשים טמאים -שאינם יכולים- לעשות הפסח, ולכן הם פטורים

מלעשותו. אנשים אלו, אם הם בכל זאת רוצים בקרבת אלקים זו, והם באים ומבקשים אותה, ומתמקחים על כך. אם התקרבות זו צריכה להיות ע"י משה, סביר מאד הוא שמשה לא יעכב, אדרבה ינסה לעזור וישאל בהי"ת. והם, בינתיים יעמדו עד שישמע משה, "מה יצוה ה' לכם".

ח . או אם יש נשים שהן מאוד רוצות ג"כ לזכות בנחלה בארץ ישראל, והן רוצות הקירוב האלוקי שזה נותן. וניכרים דברי אמת מתוך דבריהם, שאין הן מבקשות ממון, אלא כל מטרתן "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו". את הקירוב האלקי שזה נותן, את זה הן מבקשות. בשני מקרים אלו ברור למשה שהוא לא יעכב, אלא אדרבא, "ויקרב משה את משפטן לפני ה'".

ט . כי כשמישהו רוצה להתקרב להי"ת זו חובתו של משה רבינו לעזור לו. לא כן כשמישהו מחפש ומבקש ממון. -כאן, אצל בני גד ובני ראובן, לא היה את אותו כח מניע אדיר, אותו רצון עצום, להתקרבות להי"ת. לתורתו, לאחת ממצוותיו, לזכות לקיים מצוה על אף שאני פטור בה. כל זה לא היה,- וא"כ מהיכי תיתי, שאני אקריב הענין להי"ת.

י . וא"כ מה היו צריכים בני גד ובני ראובן לעשות ?? -לדרוש מעצמם, את מה שהם דורשים ממשה רבינו. -הם-, מצפים ממנו שיבין את שתיקתם. הם - צריכים להבין, שהוא הבין אותה. ואז -הם, צריכים להבין את, -¬שתיקתו שלו-. ולהבין, שזה לא שהוא לא רוצה, אלא שעכשיו, כנראה שהקב"ה לא רוצה עדיין. אולי- מאוחר יותר, ואולי- בכלל לא, ואולי- לכשנהיה ראויים. ולבסוף נתברר בדיעבד, שמלכתחלה שלהם היתה. אלא שכדי לקבל אותה עם כל דיני ארץ ישראל שלה, הם היו צריכים להיות במדרגה רוחנית יותר גבוהה, ובמעשיהם קלקלו את קבלתם וקלקלו את נחלתם. שכשהעין רואה, והלב כבר חומד, אז השכל מוצא לו, תירוצים ופשטים אחרים. ואז השכל המשוחד אומר; שלבקש ולקבל ממשה, זה עדיין נקרא "אשר נתת לי", וזה לא נקרא שלקחתי מעצמי. כי הלא אנו רק מבקשים, והנתינה היא של משה רבינו.

יא . לכן כיון שאף אחד אינו מבין אותם, או שאף אחד אינו -רוצה- להבין אותם, הם נאלצים לבקש. וכשהם מבקשים - לבסוף הם באמת גם מקבלים. אבל בבקשתם, נפלטות מהם מילים, שמגלות את המניע החזק הסוחף אותם. והוא -נתנו עיניהם בממון-. ולכן גם נפלטו מפיהם -מילים-, שיתכן ומלכתחילה לא רצו לומר אותם. "ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה, **אל תעבירנו** את הירדן"

יב . וכאן, כשמשה רבינו שומע משפט זה, הוא לא יכול להשאר שליו, ולעבור על כך בשתיקה. יוצאים מפיו דברי תוכחה קשים מאוד. כמדומה שזו אחת התוכחות הגלויות

החריפות ביותר, שנאמרו מפי משה, כלפי חלק מבני ישראל. (פרט לתוכחות שבפרשת בחוקותי ובפר' כי תבוא אשר מפי הגבורה אמרן). והוא מתחיל בשאלת תמיהה "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? אתמהה ??!! והוא מוסיף ומאשים. "ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבור אל הארץ אשר נתן להם ה'". ואח"כ עולה לשפה קשה יותר, ומשוה אותם למרגלים הרשעים. "כה עשו אבותיכם בשלחי אותם מקדש ברנע לראות את הארץ". ומשה מפרט להם מעשי אבותיהם. - "ויעלו עד נחל אשכל ויראו את הארץ ויניאו את לב בני ישראל לבלתי בא אל הארץ אשר נתן להם ה'". ודברי תוכחתו מחריפים ונעשים קשים עוד יותר, בהזכירו את חרון הקב"ה, "ויחר אף ה' ביום ההוא וישבע לאמר, אם יראו האנשים העולים ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב כי לא מלאו אחרי".

יג . משה ממשיך, ומוצא צורך, להזכיר את היוצאים מן הכלל "בלתי כלב בן יפנה הקניזי ויהושע בן נון כי מלאו אחרי השם". וכנראה רצה לרמוז בזה לכל השבט, ובעיקר לאלה בשבט, אשר יראת ה' בלבבם, למען ידעו ויבינו. כי כמו שם במרגלים, גם כשכל העדה טעתה אחרי המרגלים, ורק שניים היו שלא טעו, ורק הם מלאו אחרי ה'. הם, לא נענשו בעוון הכלל, אלא נכנסו לארץ כמו כל הצעירים מבן עשרים שנה, שלא היו בחטא מרגלים. ולא עוד, אלא ששני אלה נטלו חלקם של מרגלים בארץ, וקמו תחתיהם לחיים. (כמ"ש רש"י בפרשת שלח במדבר פי"ד פסל"ח).

יד . כך גם פה במקרה זה. אם יש בכם יוצאים מן הכלל, אשר אינם נוטים ונכנעים לדעת הרוב, האומר "אל תעבירנו את הירדן",- אלא ממלאים הם אחרי ה'. לאלה אני קורא,קומו אמרו את דבריכם ברבים, בפני כל קהלכם. ואולי תגרמו לכל שבטיכם לשנות דעתם ולנטות אחריכם, בכל אופן לא תפסידו מכך מאומה, ואפילו תרוויחו מזה.בדומה לכלב ויהושע שנטלו חלקם של מרגלים. ואין משה רבינו נרגע, עד שהוא מאשים אותם, כיורשים רשעות, "והנה קמתם תחת אבותיכם", ומכנה אותם בביטוי חריף ונורא "תרבות אנשים חטאים".

טו . בני גד ובני ראובן. שמלכתחלה, כנראה לא עלה בדעתם, להעדר מהמלחמה על כיבוש ארץ ישראל, אלא רק בקשו "אל תעבירנו את הירדן". בהעברת הכלל ישראל, כל הגוי כולו. כי אנו יכולים כבר להתישב ולהתנחל,- כאן, כעת, כבר עכשיו. אמנם על כל מלחמה שיהא צורך בנו, ודאי נבוא. כמו בכל מלחמה שמגייסים, "כל יוצא צבא בישראל," אזי גם יוצאי הצבא שמתוכנו יבואו. בדיוק כמו שהשתתפנו עם כל עם ישראל, במלחמת מדין.

טז . ברם, עכשיו כשהם שומעים האשמות כה חמורות ממשה רבינו, הם קולטים,- שבמדה מסויימת היתה להם טעות. והם רוצים עכשיו, קודם כל-, לטהר ולנקות עצמם מחשד. ובנוסף לכך, הם גם רוצים לתקן את כל מה שאפשר. ואת זה יעשו על ידי הצעתם בקשתם העכשוית, והיא - להתגייס למלחמת כיבוש ארץ ישראל, בצורה התנדבותית, שלא היו חייבים בה קודם לכן. ורק אח"כ לבקש, אולי בכל זאת, "יִתֵּן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה".

יז . והדברים רמוזים במילים: "ויגשו אליו ויאמרו" דלכאורה המלה "ויגשו" מיותרת, הרי שם עמדו ושמעו דברי תוכחתו, וא"כ מנין ולאן נגשו, ולמה נכתבה המלה, "ויגשו"?!

יח . אלא, ביאור הדברים כך הוא, וכעין מה שכתב בעל הטורים אצל: "ויגש אליו יהודה", וכדמשמע מפרש"י שם. דלשלושה דברים נכנס, - לדבר קשות, לפיוס, ולמלחמה. והוא דומה להכנת יעקב אבינו, לפגישתו עם עשיו. [וממנו למדנו], שהתקין עצמו לג' דברים, - לדורון, לתפלה, ולמלחמה. אף כאן, בני גד ובני ראובן "ויגשו אליו". לתפלה, למלחמה, ולדורון. התפלה היא, עצם הבקשה. ואח"כ -דורון ומלחמה. הם נאבקים ונלחמים, על טיהור שמם. "ויאמרו, גדר¬¬¬ת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו". יש לנו בעיה הקב"ה נתן לנו ברכה, "מקנה רב", ועלינו למצוא לו מקום מרעה, וכבר אמרנו זאת קודם לכן "ולעבדיך מקנה", וזו כל הסבה. ולכן, ורק לכן "גדרות צאן נבנה למקננו פה, וערים לטפנו". הטף שאינו יוצא למלחמה, הוא יישאר לרעות הצאן. אבל אנו ודאי נצא ונצטרף למלחמה, -וכבר כעת-.

יט . ואף דורון אנו נותנים כאן עכשיו. אם גם עד עתה הבנו, כי לכל מלחמה שעם ישראל יצא, אנו נבוא אחריכם. נצטרף לכלל, ולא נפרוש ממנו, כאן אנו מוסיפים יותר מזה. -"ואנחנו נחלץ חושים", כבר עכשיו. -"לפני בני ישראל", ולא אחריהם. ראשונים נהיה בכל מלחמה, ראשונים בכל קרב. ולא נסתפק במלחמה בלבד, אלא --"עד אשר אם הביאונום אל מקומם". נחכה-, לירושה וישיבה, של כל הכלל ישראל. לא נסתפק בכבוש, אלא נשאר גם לחילוק. ולכן "לא נשוב אל בתינו, עד התנחל בני ישראל איש נחלתו". ברור לנו "כי לא ננחל אתם מעבר לירדן והלאה". אבל אנו מבקשים את התמורה, כבר עכשיו, "כי באה" **באה** הטעם בבי"ת - זמן עבר, וערש"י] כבר קודם לכן, "באה נחלתנו אלינו מעבר לירדן מזרחה".

כ . ומשה רבינו מקבל את כל דבריהם, ומקבל גם את התנדבותם. וחלק מהתנדבותם, הופך להיות -תנאי-, לקבלתם את ארץ סיחון ועוג. "אם תעשון את הדבר הזה, אם תחלצו לפני ה' למלחמה. ועבר לכם כל חלוץ, את הירדן לפני ה'. עד הורישו את אויביו מפניו.

וכו' והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזה לפני ה'". אמנם להשאר עד אחר חלוקה, בזה לא התנה את קבלתם את ארץ סיחון ועוג, אף שגם זה היה כלול בהתנדבותם בחדא מחתא. כלפי זה, ביקש מהם רק לקיים הבטחתם, ואמר על כך: "והיוצא מפיכם" --שאמרתם שתשארו גם עד סוף החלוקה,- זה "תעשו".

כא . אלא שבקשה זו באה בסוף התוכחה העיקרית. משה רבינו מעמיד כאן ומבהיר להם את מצבם. ראו לאן הגעתם, הכל נבע אצלכם מדבר אחד, -נתתם עין בממון. זה מה שהביא אתכם להפסיד ביכורים, וזה מה שאתם עדיין מחזיקים בו, ולא טהרתם ממנו ממנו גם אחרי התנדבותכם. אכן אתם מוכנים לעבור, וגם ל"החלץ חושים לפני בני ישראל". אבל, עדיין אתם מקדימים ממון לנפשות. ולכן גם כשבאתם אלי לתקן המעוות, הקדמתם "גדרות צאן נבנה למקננו פה" ורק אח"כ "וערים לטפנו". לא כן בָּנַי, לא זו הדרך תלכו בה, אלא, קודם כל "בנו לכם ערים לטפכם", ורק אח"כ "וגדרות לצנאכם".

כב . לצאנכם ל"נ כאן, אלא "לצנַאֲכֶם", והסבה, כי בדרך כלל כתיב מלא בא לחזק הדבר. וכן, הוספת אות כלשהי, מורה על מילוי תוספת או חוזק. לעומתו גירעון אות, או כתיב חסר, מורה חולשה ותשישות ומגרעת. וכנראה שגם שינוי סדר האותיות וסירוסן, מורה על מגרעת או חסרון כלשהו. ואם כן "**צאנְכם**" הם הצאן הבריאות והחזקות, ואלו "**צנַאֲכם**" הצאן החלשות והפחותות יותר, וכ"מ ברש"י "ירקרק" ירוק שבירוקים וכו' שם. וכן ייסד הפייטן על הפסוק "ואין רודף אתכם", מדכתב "רודף" מלא עם וי"ו, ואלו בפסוק "ושנת גאֲלַי באה", נכתב "גאֲלַי" חסר, בלא וי"ו. ועל כך ייסד הפייטן מלא "רודפתי" וחסרה שנת "גאֲלַי". ואחרי שתתעלו במדרגותיכם הרוחניות, שתדעו גם מקומו של הממון, -אז אני באמת מצפה מכם,- שגם "היוצא מפיכם"' שהבטחתם להשאר גם שבע שיחלקו, שאמרתם: "לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו". גם את זה-- "תעשו", כיון שיצא מפיכם. וכן עשו!

כג . ורצה משה רבינו ע"ה, ללמדם לקח ולאלפם בינה, איך להתייחס ההתייחסות - הנכונה - לממון. ועל כן הוא אומר ורומז, אמנם כן, אנו בוטחים בה', ויודעים שרק הוא שומר עלינו, וכי "לא ינום ולא יישן שומר ישראל". ובכל זאת אין סומכין על הנס. ועל כן "בנו לכם ערים לטפכם", ואתם מעצמכם הבינותם כי יש לבצר אותן. כי אסור לסמוך על הנס. כמו שאמרתם קודם "וישב טפנו בערי המבצר מפני יושבי הארץ". אבל לא רק לזאת צריך לדאוג, אלא גם לממון צריך לדאוג. וצריך אני ללמדכם לא לזלזל בו אלא לשמור עליו. כי ה"ממון" (גי' = 136) הוא "סולם" (גי' = 136) מוצב ארצה. יסודתו בארציות הארץ, אבל וראשו מגיע השמימה, אפשר לעשות עמו חסד, ומעשים טובים, ולהציל

נפשות, שדברים אלו מגיעים לרום שמי מעלה. וע"כ אסור לזלזל בו, ולבזותו, אלא צריך לשמור עליו.

כד . וכשראיתי איך התנהגתם במלחמת סיחון ועוג, שממנה העשרתם, וממנה, הגיע לכם כל העושר והמקנה הרב אשר לכם. (וכדאיתא בילקוט שמעוני בפרשה זו, ל"ב. ס"א,) "**ומקנה רב היה לבני ראובן**". זש"ה כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים". לא ממה שאדם יוצא ועמל לסחורה והולך ממזרח למערב נעשה עשיר אלא אפילו פורש לספינה והולך ממזרח למערב וחוזר על המדברות ועל ההרים אינו נעשה עשיר, מהו "ולא ממדבר הרים", אמר רבי אבא כל הרים שבמקרא הרים, חוץ מזה שהוא רוממות, שאין אדם מתרומם מן הדברים הללו, ומה הקב"ה עושה נוטל מזה ונותן לזה, שאלה (מגידונית) [מטרוניתא] את ר' יוסי בן חלפתא, לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו. (אמר לה לששה, שנאמר כי ששת ימים עשה ה' וגו', אמרה לו ומאותה שעה עד עתה מה הוא עושה, אמר לה) יושב ועושה סולמות, מעלה לזה ומוריד לזה. תדע לך כשבקש שיתעשרו בני ראובן ובני גד, הפיל את המדינים. מה כתיב למעלה "וישבו בני ישראל את נשי מדין" ואחר כך "ומקנה רב". אמר שלמה "שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ וגו' כי עת ופגע יקרה את כולם", וכן אמר ירמיה "ואל יתהלל חכם בחכמתו וגו'". שלש מתנות אלו נבראו בעולם, חכמה וגבורה ועושר, וכיון שלא באות מן הקב"ה סופן להפסק ממנו. שני חכמים עמדו בעולם. בלעם מאומות העולם ואחיתופל מישראל, ושניהם אבדו מן העולם, וכן אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים הרבה והיה להם מקנה גדול וחבבו את המקנה וישבו להם מעבר הירדן לפיכך גלו תחלה שנאמר "ויגלם לראובני ולגדי". "ומקנה רב" את מוצא כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכים פרע הקב"ה לבניו (כתוב בפרשת וירא אליו) "והנה קמתם" כתיב לב חכם לימינו זה יצר טוב ולב כסיל לשמאלו זה יצר הרע שהוא נתן בשמאלו, דבר אחר לב חכם לימינו, אלו הצדיקים שהן נותנים לבם לתורה שהיא נתונה בימין, שנאמר "מימינו אש דת למו". ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד, שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר. שחבבו ממונם יותר מן הנפשות, שהן אומרים למשה "גדרות צאן נבנה למקננו פה" ואחר כך "וערים לטפנו", אמר להם משה אינו כך אלא "בנו לכם ערים לטפכם" ואחר כך "וגדרת לצנאכם", זש"ה "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה". כתיב "וילך ראובן בימי קציר חיטים" וכתיב "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה" וכו'.

כה . אמר רבי אבא וכו' ומה הקב"ה עושה נוטל מזה ונותן לזה וכו'. יושב ועושה סולמות מעלה לזה ומוריד לזה, תדע לך כשבקש שיתעשרו בני גד ובני ראובן הפיל את המדינים, מה כתיב למעלה "וישבו בני ישראל את נשי מדין", ואח"כ "ומקנה רב."

כו . כאשר ראיתי איך נהגתם שם, - כי בביזת סיחון נאמר "בזזנו לנו" ל' ביזה, שהיתה חביבה עליהם ובוזזים איש לו. וכשבאו לביזת עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה בזויה בעיניהם, ומקרעים ומשליכין בהמה ובגדים, ולא נטלו כי אם כסף וזהב. לכך נאמר "בזונו לנו", לשון בזיון. כך נדרש בספרי בפרשת וישב ישראל בשיטים (במדבר כה) ל' רש"י.

כז . ועל כן כשראיתי איך נהגתם בביזת עוג, אשר "בזותם" לכם ולא "בזזתם". הבנתי, כי צריך אני לאלפכם בינה, וללמדכם לשמור על הממון. כי מי יודע אלו מצוות אתם יכולים לקיים בממון זה, ולכן אני אומר לכם: "בנו לכם" וכו' "וגדרות לצנאכם" גם **לצנאכם**, גם לצאן החלשות יותר, לא רק לטף ולנשים, גם "**לצנאכם**", תבנו גדרות לשמור עליהם, לימדו מסבא קדישא יעקב אבינו עליו השלום, שחזר על פכים קטנים. כי צדיקים, ממונם חביב עליהם יותר מגופם, לא שבאמת חביב עליהם, רק ששומרים על ממונם מאוד, כראוי, כדי לנצלו למצוות גדולות.

כח . ובכן שמרו על הממון, אל תשחיתו ותבזבזו אותו. אבל שימו אותו בדירוג הנכון, אל תקדימו אותו לטף. כל אדם חייב לשמור על ממונו, ועל כל ממונו, ולכל ישראל הנני מלמד זאת תמיד, כי הלא "דין פרוטה, כדין מאה", זו הלכה בכל דיני ממונות, ובכל התורה כולה. אבל אל תתנו עיניכם בממון, אסור שהממון יעביר אדם על דעתו, אסור שבגלל הממון, יפסיד האדם מעלות ודרגות רוחניות שיש לו, או שהוא מסוגל להגיע אליהן.

כט . ואכן, כתלמידים נאמנים, וכצדיקים שחוזרים בתשובה, קלטו בני גד ובני ראובן, את המסר שמשה רבינו מעביר להם. ולכן בתשובתם "ויאמר בני גד ובני ראובן אל משה לאמור, עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה", ולכאורה היתה התורה צריכה לעצור כאן. הכל כבר נאמר כאן! ומה יש עוד להוסיף?!! ולא כן, התורה ממשיכה וכותבת לנו, את פירוט דבריהם, מה שאמרו אח"כ: "טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו, יהיו שם בערי הגלעד. ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא לפני ה' למלחמה כאשר אדני דבר". לא לחנם נכתבו הדברים אלא ללמדנו, כי הם קלטו הדברים, הבינו אותם, ותקנו את עצמם, ולכן דברו עכשיו בסדר הנכון. קודם טפנו, אח"כ נשינו, ורק לבסוף, מקננו וכל בהמתנו.

ל . והערה נוספת יש כאן, כי בכל הפרשה התורה מזכירה אותם בל' רבים, "ויבאו בני גד ובני ראובן", "ויאמרו", "ויגשו אליו ויאמרו". ורק כאן בתשובתם זו למשה, כתבה התורה "**ויאמר**, בני גד ובני ראובן", "**ויאמר**" בלשון יחיד, ורש"י במקום מעיר ומפרש "כולם כאיש אחד". והדברים צריכים ביאור, וכי מה היה עד כאן. וכי עד עכשיו בשני קולות דברו??

לא . והתשובה ברורה, וכבר אמר שלמה ע"ה בחכמתו כי "לתאוה יבקש נפרד". כשבני אדם הולכים אחר תאות לבם, יכולים מאתיים וחמישים איש מעדת קורח לבוא אל משה, וכולם מבקשים אותו דבר, כולם רוצים כהונה גדולה, גם אנחנו רוצים להקטיר לה' בבית מקדשו, למה רק אהרן אחיך. ושלמה המלך ידע להגדיר אותם היטב, נכון שכולם מבקשים אותו הדבר, אבל כשכל אחד מבקש מתאוות לבו, הרי כל אחד נפרד מחבירו. אין הם מבקשים לקבל מאהרן לכולם, אלא כל אחד מהם רוצה לעצמו בלבד. כל אחד רוצה, שהוא ורק הוא יהיה הכה"ג. והוא מוכן שבמחיר זה, כל האחרים ימותו. לא רק אהרן, אלא גם כל חבריו שמשתתפים אתו, ועומדים לצדו במחלוקת. וגם כאן, כשבני גד ובני ראובן באים לבקש מלוי תאות לבם, הרי זו נפְרָדוּת, יש כאן רבים ואין כאן כאיש אחד. ורק כשהם חוזרים בתשובה, וכל דברי תשובתם למשה, באים לבטא את הסכמתם לעשות רצון ה', כנאמר למשה מפי הגבורה--. בטאה כאן התורה את תשובתם במלה אחת --"ויאמר", בלשון יחיד,

לב . לרמוז לנו, כי כאן הם היו כבר כולם, כאיש אחד. הם לא בקשו כאן מילוי תאות לבם, הם כוונו כולם כאחד יחד, לעשות רצון אבינו שבשמים. וכשיחד כזה מתחזק-, והוא מתחזק, באופן שכל הרצונות הפרטיים נעלמים, אז רצון היחד הוא רצון אחד, והוא נהיה כמו רצון יחיד, כי היחד המוחלט יוצר יחיד.

לג . נקודה נוספת נפלאה, נבחין בדבריהם של בני גד ובני ראובן.לאחר חזרתם בתשובה שלימה, אותה תשובה שנרמזת בתורה במלה אחת "**ויאמר** בני גד ובני ראובן", "**ויאמר**" בלשון יחיד. לאחר חזרתם בתשובה נבחין בעוד שינוי לשון שהם משנים בדבורם.

לד . דלכאורה יש להעיר ולהקשות שהרי מיד לאחר תוכחתו הקשה והחריפה של משה רבינו, כש-"ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו "**פה**", הם קוראים למקום "**פה**" שהרי **פה** הם עומדים, בארץ סיחון ועוג, ועדיין לא באו לערבות מואב, - שם שנה להם משה רבינו את התורה כולה, מי"א בשבט ואילך. -ועל כן, לגדרת הצאן שהם רוצים לבנות בארץ סיחון ועוג. הם אומרים: "נבנה למקננו **פה**".

לה . וצריך עיון, למה כמה שורות אחרי כן הופך - אותו מקום - להקרא בפיהם, "**שם**". שבסיום הפרשה "ויאמר בני גד ובני ראובן אל משה לאמור, עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה, טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו, יהיו **שם** בערי הגלעד". והדברים צ"ב.

לו . וביאור הדברים צריך לומר על פי מה שנוהגים להסביר בישיבות מאמר חז"ל (ברכות ד' ע"ב) "איזהו בן עולם הבא, זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית". וכן מ"ש בעוד מקומות בש"ס ובמדרשים על אנשים מסויימים שהם: "בן עולם הבא". (כגון: שבת קנ"ג ע"א, ובבא בתרא י' ע"א. ועוד). והביטוי צריך ביאור, למה לא כתבו: מי הוא הזוכה לעולם הבא, וכיו"ב, מהו הביטוי "איזהו בן עולם הבא".

לז . ונוהגים העולם להסביר ולומר: דמי שנוהג בעולם הזה בהנהגות אלו - הוא כבר עכשיו, "בן עולם הבא". לא רק, שעתיד לזכות בעוה"ב. (עֶר אִיז אַ דורטיגֶער) הוא אמנם גר כאן בעוה"ז, אבל הוא אינו מקומי, אין הוא מאנשי המקום הזה, הוא מאנשי ה"**שם**", הוא, בן עולם הבא. ועל דרך זה נאמר לבאר גם בענינינו. דבתחילת דיבורם כשבקשו את ארץ הגלעד, ראו את עצמם גם כמקבלי נחלה בארץ הגלעד וכתושבי המקום. ולכן אמרו "נבנה למקננו **פה**". ר"ל, **פה** בארץ הגלעד בה אנו עומדים עתה, ובה אנו רוצים לנחול ולהתגורר בעתיד.

לח . ברם, אח"כ כשכבר קבלו כל תוכחתו של משה רבינו ושבו בתשובה שלימה. עתה הם כבר רואים את עצמם, "אנשי ארץ ישראל". הם יגורו בה ארבע עשרה שנה של כיבוש וחילוק, הם יהיו שם המובילים בכל מלחמה, ואולי גם המובילים במלחמתה של תורה. בהיותם בני פמליתו של יהושע בן נון. הם כאילו אמרו למשה, קח לך את המפתח של ארץ הגלעד למשך ארבע עשרה שנים. אנו, מרגע זה ואילך, רואים עצמנו מתגוררים בארץ ישראל. אנו, כאלו כבר עברנו את הירדן, ומתגוררים בעברו המערבי. ורק "טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו", הם - "יהיו **שם** בערי הגלעד", בעברו המזרחי של הירדן. בנחלה שאתם בנתיים שומרים אותה לנו לעתיד. אנו כבר עברנו לצדו המערבי של הירדן. מבחינתנו - ערי הגלעד הם: "**שם**".

פרק ד' - ידבר בהבדל שבין בני גד ובני ראובן ובנות צלפחד, בבקשת הנחלה והמסתעף

א . את חתימת הפרשה, חתמה התורה בספר משנה-תורה, הלא הוא ספר דברים. הספר החותם את כל התורה כולה, ובו שונה משה רבינו ע"ה בקצרה את כל התורה כולה,

בשביל דברים שנתחדשו בה. וכך גם פרשה זו חותם כאן משה רבינו. ומחדש ומאיר בה דברים נוספים.

ב . ואלו דבריו בסוף פרשת דברים, כשמשה רבינו חוזר ומונה שם את הכיבושים של ארץ סיחון ועוג, הוא אומר שם: "ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא" והוא אומר עליה: "נתתי לראובני ולגדי". ואז בסוף הדברים, חוזר משה רבינו ומזכיר שם את תנאו המפורסם, תנאי בני גד ובני ראובן. כדי להזכירו לבל ישכחוהו לדורות, וכדי להבהיר עכשיו לדור זה, כי כל הנתינה היא על תנאי זה. וכמ"ש בשלהי במדבר "אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן וכו', ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזה, ואם לא יעברו חלוצים אתכם, ונאחזו בתוככם בארץ כנען".

ג . וכך אומר כאן משה רבינו בסוף פרשת דברים (פרק ג' פסוק י"ח) "ואצו אתכם בעת ההיא לאמר", ופירש"י: לבני ראובן וגד היה מדבר "ה' אלוקיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל".

ד . ואחרי שמשה גמר להזכיר את שהיה בעת ההיא , הוא ממשיך ואומר להם בדברי תוכחתו העכשויים, פסוק י"ט: "רק נשיכם טפכם ומקנכם ידעתי כי מקנה רב לכם, ישבו בעריכם אשר נתתי לכם". ובפסוק כ' "עד אשר יניח ה' לאחיכם ככם, וירשו גם הם את הארץ אשר ה' אלוקיכם נתן להם בעבר הירדן ושבתם איש לירושתו אשר נתתי לכם".

ה . הנה דבריו אלו של משה צריכים ביאור, מה היתה כוונתו בדברים אלו? אם להוכיחם נתכוין, מה התוכחה שבדברים? ואם אין זו תוכחה, לשם מה אמר את פסוק י"ט הנ"ל "רק נשיכם טפכם ומקנכם וכו' ישבו בעריכם וכו' ". למה אמר זאת, והלא מעצמם יבינו שעליהם לעשות כן. וגם בלעדי דבריו היו מושיבים הנשים והטף בערים. וכי ישאירום בשדה כשיש ערים בנויות?!! וא"כ למה אמר להם משה רבינו דברים אלו, וכי סיפורי מעשיות על העתיד בא הוא לומר להם?

ו . ועוד כמה נקודות יש בפרשה זו, שצריכות ביאור והבהרה. דהנה הפרשה בסוף מטות (במדבר לב) מתחילה ב-"ומקנה רב היה לבני **ראובן**", ורק אח"כ מזכירה את "ולבני **גד**" שהיה צעיר מאחיו הגדול. אבל כל זה רק בפסוק הראשון. כי משם ואילך מקדימה התורה את בני גד לבני ראובן, בכל הפרשה. והלא דבר הוא ???

ז . עוד יש להתבונן, דהלא המדרש בכמה מקומות דורשם לגנאי, על אשר נתנו עיניהם בממון. כפי שנזכר בדברי המדרש רבה בפרשת מטות, ושם בדברי הילקו"ש, ובדברי המדרש תנחומא. ולעומת זאת בסוף התורה, בברכתו של משה לבני גד בפרשת וזאת

הברכה (דברים ל"ג כ'), כשהתורה אומרת שם: "וירא ראשית לו"-, כותב שם רש"י: ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהיא ראשית כיבוש הארץ, "כי שם חלקת מחוקק",- כי ידע אשר שם בנחלתו, חלקת שדה קבורת מחוקק, והוא משה. "ספון" אותה החלקה ספונה וטמונה מכל בריה. שנאמר: "ולא ידע איש את קבורתו. "ויתא" גד; "ראשי עם", - הם היו הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר "ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם" (דברים ג' י"ח), "צדקת ה' עשה",- שהאמינו דבריהם , ושמרו הבטחתם, לעבור את הירדן, עד שכבשו וחילקו. ע"כ לשון רש"י. רואים שכאן רש"י דורש את **בני גד** לשבח. והדברים צריכים ביאור,

ח . עוד צ"ב. דהמלה "מקניכם", באה לומר לשון רבים.לא רק מקנה אחד, אלא מקנים רבים שלכם. ואכן היא כתובה תמיד במלואה עם יו"ד הרבים. "מקניכם". וגם ביהושוע, כשחוזר שם הנביא כמעט על כל אותן מילים של התורה (יהושע א' י"ד), "נשיכם טפכם ומקניכם, ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן" וכו'. הנה כתובה שם המלה "**מקניכם**" במלואה עם יו"ד הרבים, וכך בכל המקומות בתנ"ך. ואלו כאן בספר דברים, זה המקום היחיד בו נשמטה יו"ד הרבים. ונכתב "רק נשיכם טפכם **ומקנכם**" וכו'. וזה לא ענין של כתיב חסר או מלא, אלא השמטה מכוונת של יו"ד הרבים, והדברים צ"ב .

ט . עוד צ"ב מה שאמר להם "ידעתי כי מקנה רב לכם" - מה רצה לומר בזה. ולמה אמר משפט זה רק עכשיו בספר דברים, בדברים שנאמרו בשנת הארבעים "בעשתי עשר חדש באחד לחדש". למה לא אמר להם מילים אלו בסוף תשרי, מיד אחרי מלחמת עוג (שהיתה בכ"ג באלול כדלקמן) כשהם באו ובקשו את ארץ סיחון ועוג.

י . והנראה לומר בזה. דהנה קודם כל עלינו לברר, בשני שבטים אלו בבני גד ובבני ראובן, מה היה חלקו של כל אחד מהם, בבקשתם המשותפת אל משה. מי הגה ראשון את הרעיון של "יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה".

יא . והנה בילקוט שמעוני מטות (במדבר פר' לב) כתב (ומקורו, בבראשית רבה פרשה עב) וזה לשונו "ומקנה רב היה לבני ראובן" זש"ה "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה". כתיב "וילך ראובן בימי קציר חיטים", וכתיב "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה", עכ"ל. וביאור דבריו כתב הרב אברהם יוסף וולף זצ"ל. (בספרו התקופה ובעיותיה / חינוך, שער א'-והגדת לבנך, פרק הלמוד והחנוך עמ' ט"ז י"ז) כי אותה תכונה שהיתה טבועה עמוק באישיותו של ראובן, והיא- שכשראה דבר הפקר בשדה -דודאים, התכופף אליהם והרימם לקחתם לעצמו. אותה תכונה, היא זו שעברה בתורשה לבני בניו אחריו, והיא היא שהביאה אותם לכך, שכש-"ויראו את ארץ יעזר וכו' והנה המקום מקום

מקנה", אזי- ..."ויגשו אליו ויאמרו וכו' יִתֵּן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה". וזו כוונת המדרש שקשר בין שני הפסוקים.

יב . ולפי"ז נראה לומר דמי שהתעוררו תחלה לבקש את ארץ סיחון ועוג לאחוזה, אלה היו בני ראובן. שהוא בכור הבנים, ויתכן שחשבו כי מצד המוסר מגיע לו לחלוק ראשון, כמו שאנו נוהגים לכבד במשפחה את האח הגדול, נוסיף לכך את תכונתם הטבעית שהוזכרה לעיל, ואת העובדה שהיה להם מקנה רב, נבין מיד למה היו הם הראשונים לכל בית ישראל, להתעורר לבקש את ארץ הגלעד לאחוזה.

יג . אלא שכאן הפריע להם משהו, הם לא הרגישו עצמם בנוח לבוא בבקשה זו. דהנה במדבר היו כל בני ישראל במדרגה כה גבוהה, שבני ראובן עצמם התביישו לבקש זאת ממשה רבינו. כי הלא במדבר, אשר "לחם אבירים אכל איש" אף אחד לא עמד לבקש ממשה רבינו ברכה על פרנסה. מסתבר שהרבה ואפילו כולם, עמדו שם לבקש ממשה רבינו. מי על סיעתא דשמיא בלימוד התורה, ומי על הצלחה בחינוך הילדים. האחד על זיווג הגון לבן משפחה, והאחר על רפואה שלימה לבן משפחה. על הכל ביקשו, חוץ מפרנסה.

יד . כי זו היתה מצויה, ודרגת השפע שהיתה מצויה בפת -ר"ל במן- , דרגת השפע היתה לפי מדרגתו הרוחנית של האדם. לצדיק הבוטח בה' הגיע המן ליד הדלת, לבינוני, בקצה המחנה. ולרשע, מחוץ למחנה. והיה רשע שכל עוד לא חזר בתשובה, לא מצא את דרכו חזרה למחנה, כי כשנסה לחזור ולהכנס לתוך המחנה, תעה בדרכו בתוך הענן שהקיף את המחנה. והלך בתוכו, מגשש ומחפש את דרכו כעוור באפילה. וכך יכול היה להסתובב בתוך הענן כל היום, כדי לנסות להכנס למחנה, ולבסוף שוב היה מוצא עצמו מחוץ למחנה. וזהו עניין הרשעים שהענן היה פולט, שרק כשחזרו בתשובה שלימה כראוי להם, מצאו את דרכם חזרה למחנה.

טו . וכאן בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בעומדם בשערי ארץ ישראל, אחרי שכבר נכבשה לפניהם ארץ סיחון ועוג, והם יודעים כי בעוד פחות מחצי שנה, ייכנסו לארץ. כי הם יודעים שנגזר עליהם להיות במדבר ארבעים שנה ולא יותר (במדרש רבה פ' חוקת פי"ט, מלחמות סיחון עשו באלול, ועשו הרגל, ואחר הרגל מלחמות עוג, וכתב בראש יוסף דהיינו כג בתשרי - סדר הדורות) והם יודעים שכשיכנסו לארץ כנראה ייפסק המן ויצטרכו לדאוג לפרנסה ולכלכלה, ללחם ומזון. אבל בינתיים, יש מה לאכול ואין דאגות, אדרבה אסור לדאוג למזון וגשמיות, ומי שדואג הוא חסר בטחון, ולמחרת רואים זאת במן שלו, ובמי הבאר שהוא טורח עבורם. וראובן רואה את הארץ, את ארץ (יעזר ואת

ארץ גלעד) סיחון ועוג. היא קורצת לו, היא נראית בעיניו מתאימה לו מאוד, אבל הוא מתבייש לבקש אותה. הוא מוכן להיות הראשון, לקבל חלק בארץ, הוא מוכן כנראה גם להיות הראשון, לקבל חלק בביזה כשמחלקים אותה. אבל לבקש הראשון, להיות בדור המדבר, דור אוכלי המן, להיות בדור זה הראשון שדואג לגשמיות, הראשון שדואג למאכל למקנה,- זה ראובן אינו מוכן להיות. בכל אופן לא בצורה הזו, ולכן הוא מחפש מישהו,שותפים, לצרף אותם לבקשה הזו.

טז . וכשהוא חושב ומחפש לעצמו שותף, הוא מבחין שמתוך כל שבטי בני ישראל, שהשתתפו במלחמות סיחון ועוג, רק שניים מבחינים כי "המקום מקום מקנה" הוא , ורק לשני אלה מקנה רב. והשני הזה הוא שבט גד, שכנו לדגל, שהרי גד על דגל מחנה ראובן חנו. ועוד מבחינים זקני שבט ראובן, כי אצל זקני שבט גד, יש משיכה מסוימת למקום הזה. אצל זקני בני גד, לקבל נחלה עכשיו בראשית הכיבוש - בארץ סיחון ועוג, הוא דבר בעל עדיפות מסוימת. וגד נותן להבין, שהסיבה היא רוחנית, אבל אינו מגלה את הסיבה. ואכן אצל גד האמת היא כזו, כפי שהתורה מעידה עליו..."וירא ראשית לו", למה? "כי שם חלקת מחוקק ספון". וכפי שהוסיף בשפתי חכמים, משום ששם נקבר איש האלוקים, והיה בטוח שיבואו עמו לעולם הבא. נמצא א"כ, דמה שבני גד בקשו כאן הוא דבר רוחני טהור, עוה"ב הם בקשו. אבל גד מסתבר שלא מגלה סיבתו זו לאף אחד.

יז . צא ולמד מהא (כתובות ק"ד ע"א) דבפטירתו של רבי אמרו, מי שיאמר מת רבי ידקר בחרב. ולכן גם בני גד לא רצו להעלות רעיון כזה לאחרים על שפתותיהם, ומסתמא גם לעצמם דברו על כך רק ברמז. ולכן למשה עצמו ודאי שלא אמרו על כך דבר, וגם לראובן לא גלו סבה רוחנית זו, בפרט שחששו שמישהוא אחר ירצה חלקה זאת מסבה זו עצמה. ואכן הם היו קרובים לכך שבני ראובן יקחו מהם חלקה זו, שהלא בסוף בני ראובן קבלו את מישור העיר נבו, כמו שנזכר בתורה (במדבר פל"ב ל"ח) "ובני ראובן בנו וכו' ואת **נבו** ואת בעל מעון וכו'". ורק את ההר שלידה שנקרא "**הר נבו**" מרחק ארבעה מיל בין שני המקומות לדברי הגמ' בסוטה י"ג: רק את ההר קבלו בני גד.

יח . וא"כ כל מה שהיו מוכנים בני גד לגלות לבני ראובן היה דבר אחד, שהם דוקא מעונינים ליטול עכשיו בראשית חלוקת הארץ, והם מעונינים בארץ סיחון ועוג, והסבה לכך מבחינתם היא סבה רוחנית טהורה ונקיה. לבני ראובן זה הספיק, הם מצאו כאן את השותף המתאים, את מי שיעשה להם את המלאכה, את מי שיתן להם את הכיסוי המוסרי לבקשתם.

יט . ולכן בני ראובן שולחים את בני גד קדימה לבקש ממשה את הנחלה הזו. וזו הסבה שהתורה מתחילה את הענין (במדבר פל"ב) במילים "ומקנה רב היה לבני **ראובן**" כי הם היו הראשונים שבאו ורצו לקחת כמבואר לעיל, ורק אח"כ מזכירים "ולבני **גד** עצום מאוד". אבל אח"כ כשהם באים לבקש ממשה רבינו, ובכל הפרשה בשיחה עם משה רבינו, בויכוח ובבירור עם משה רבינו, בני גד הם הראשונים. כי הם באמת אלו שאמרו למשה, הם אלו שבקשו ממשה, והם אלו שנהלו אתו את כל הויכוח והמשא ומתן, כאילו נשלחו לכך על ידם. בני ראובן היו מעונינים בכך, שבני גד שמטרתם היא טהורה ורוחנית, הם אלו- שיבקשו זאת עבורם כמבואר לעיל.

כ . ברם, כדי שבני גד יעשו דבר זה עבור בני ראובן. היה על בני ראובן להשקיע כאן מאמץ . כי לבני גד אין את אותה תכונת מציאה שיש לבני ראובן. לא מצאנו בהם בבני גד שהיה להם לירש מאביהם, את תכונת המציאה שירשו בני ראובן מאביהם. אלמלא בני ראובן יתכן שאצל בני גד הדברים היו נשארים בבחינת "וירא ראשית לו" וכו', "וירא" בלבד בלא שום פעולה נוספת בנושא.

כא . ואשר על כן, בני ראובן שלהם כן היתה אותה תכונת מציאה, שכשהם ראו את ארץ סיחון ועוג הם ראו ורצו לבקש. הם היו צריכים לשכנע את בני גד לבקש זאת, הם היו צריכים לדחוף את בני גד לעשות פעולה זו.

כב . אבל יש להם בעיה איך עושים את זה, איך מביאים את בני גד שיבקשו מעצמם , הלא אי-אפשר לומר לבני גד, שכיון שיש לכם מקנה עצום מאוד, א"כ צריך לדאוג לפרנסה עבורו, אתם צריכים ארץ מקנה, לומר זאת בפירוש- לא בא בחשבון. גם לא לרמוז ברמז. יש רק דבר אחד שהם יכולים לעשותו, והוא להסב את תשומת לבם של בני גד לכך. שיסתכלו על הארץ ויבחינו, האם הם רואים בה משהו מיוחד שלא ראו אותו עד כה. ואכן בני גד ראו והבחינו יחד עם בני ראובן, כי מכל בני ישראל, רק להם מקנה רב. ומכל בני ישראל, רק שני שבטים האלו מבחינים כי הארץ "ארץ מקנה היא". אחרים לא רואים זאת. (מאוד דומה למה שהיה בעקידה כשאברהם אבינו הולך עם יצחק לעקידה, ופתאום אברהם אבינו רואה מרחוק שכל העננים זזים ורק על הר אחד קשור ענן אחד. והוא מבין שזהו גילוי שכינה. ואז הוא פונה ליצחק ושואל אותו, האם אתה רואה משהו?! ויצחק גם הוא רואה את הענן. וכשהוא פונה לישמעאל בנו, ולאליעזר עבדו - זה אליעזר הדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים- שניהם עונים כי אין הם רואים דבר. ומסקנתו של אברהם אבינו עליו השלום ברורה, אנחנו רואים כי זה נוגע לנו, אתם אינכם רואים, כי

זה לא שייך לכם, כל העניין. א"כ אתם יכולים להשאר כאן "עִם החמור" מהשמיים לא הראו לכם, כי זה לא נוגע לכם כלום).

כג . ויש לדייק את לשון הכתוב שלא נאמר "ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד" כי מקום מקנה הוא. אלא כך נכתב- "ויראו את ארץ וכו' והנה המקום מקום מקנה".

כד . אלא שהדברים נכתבו במילים ובלשון "**והנה**" "המקום מקום מקנה". וזה דומה לאדם שראה דבר אחד, ואח"כ דבר שני, ואח"כ שלישי, וכו' וכו' וכו'. ואז פתאום בבת אחת וברגע אחד הוא מבחין, כי כל המאורעות שהוא ראה אותם שהם ארעוהו, הנה עכשיו הוא מבחין שהכל מהלך נפלא של השגחה פרטית מאת ה' לסובב אותו, ולעזור לו ולתמוך בו, או ח"ו נגדו, מ"מ הוא רואה ומבחין שכל הענינים מנוהלים בדיוק רב מלמעלה.

כה . זה בדיוק מה שקרה לבני גד ולבני ראובן. פתאום היה נראה להם כי רואים הם השגחתו יתברך, רואים הם כי מאת ה' היתה זאת , שלהם מקנה יותר משאר בני ישראל, ורואים ומבחינים, כי הארצות אשר נכבשו לפני בני ישראל הן ממש מתאימות להם, כי "ארץ מקנה הוא", ולהם מקנה. והם שמים לב, כי מתוך כל שבטי ישראל, **רק הם** הבחינו בכך, וכל שאר בני ישראל לא שמו לב לכך, א"כ ודאי השגחה פרטית ברורה ביותר יש כאן. כי הכל מאת ה' היתה זאת. ולהם מיועדת ארץ זו. וכנראה שזה אחד הדברים שממריץ ומעורר אתם לבקש, "יִתֵּן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה".

כו . ואכן יתכן מאוד, שלו הם היו באים אל משה רבינו, רק בצורה זו, מספרים לו על מה שנראה להם פתאום כהשגחה פרטית עבורם, ועל כן הם שואלים אותו: האם גם הוא רואה את הדברים כך באותו מבט, ואז ממילא יתן להם ארץ זו לאחוזה, או שמא הוא רואה אחרת את פני הדברים. שמא לדעתו, מבחינת השגחתו יתברך אין זה מגיע להם, ואז ממילא מוותרים הם על העניין. ומאוד יתכן כי לו היו באים אל משה רבינו רק בצורת המבט הזו, אז יתכן שבסופו של דבר היו מקבלים ארץ זו לאחוזה בלא שום תנאים, ובלי להפסיד שום דבר, לא ביכורים ולא משהו אחר.

כז . אלא שהדברים התפתחו, ואחרי שהעין רואה, והאדם אינו שליט ברוח יצרו לכלוא את הרוח, אז הלב חומד. וכיון שנתנו עיניהם בממון, אז לא כשואלים הם באו אל משה רבם, אלא כתובעים, כמי שדורש את מה שמגיע לו, ולכן המשיכו הדברים להתפתח כפי שהתפתחו.

כח . והדברים מדוייקים היטב בלשון המקרא. כי הנה בשלושה מקומות בתורה, באים אנשים מבני ישראל אל משה רבינו במדבר, ומבקשים נחלה בארץ ישראל. האחת,

פרשת בנות צלפחד. השניה, כשבאים בני יוסף ומציגים את הבעיה שתיווצר באם יותר לבנות צלפחד להנשא לכל שבט שתחפוצנה בו. והשלישית, הלא היא פרשת בני גד ובני ראובן.

כט . והנה אם נתבונן בלשון המקראות נראה, כי יש הבדל חד, בין הצורה שבה באים בני גד ובני ראובן אל משה רבינו. לבין הצורה שבה באות בנות צלפחד, ובאים בני יוסף. כי אצל בנות צלפחד כתוב בתורה כך: "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה, למשפחות מנשה בן יוסף, ואלה שמות בנותיו מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה". ובפסוק ב' "ותעמדנה, לפני משה, ולפני אלעזר הכהן, ולפני הנשיאים וכל העדה, פתח אהל מועד לאמר". לא מופיעה אצלן מלה כמו "ותאמרנה" או "ותדברנה" אל משה. יש "ותקרבנה", יש "ותעמדנה", הן מתקרבות ועומדות בשקט ובצניעות, הן אינן מדברות לפני שיפנו אליהן. והמלה היחידה המבטאת שהן מבקשות תשובה לדבריהן, היא – שבסוף עמידתן, לפני תחלת דבריהן, כתובה המלה "לאמר". כלומר: אנו מבקשות תשובה לדברינו.

ל . הלשון העיקרי הכתוב בענינן בתורה, ואשר הוא מבטא את צורת עמידתן שם, ואת היותן מצפות לתשובה כלשהי, הוא הביטוי "**לפני**". "ותעמדנה **לפני** משה **ולפני** אלעזר הכהן **ולפני** הנשיאים וכל העדה". הן כאלו עומדות שם, ורק מציגות את הבעיה **לפני** משה **ולפני ולפני**. הבעיה כאלו אינה נוגעת להן.

לא . האם הבעיה באמת אינה נוגעת להן כלל?! האם אין הן מצפות לקבל משהו, בעקבות שאלתן? ודאי שכן! הן מצפות ומקוות שייענו לבקשתן. אלא שלמרות הנטיות והשאיפות הטבעיות שיש לאדם לממון ולרכוש, הן בנות צלפחד התעלו מעל לרצונותיהן, ולעצמן לא ביקשו דבר. אמנם אמרו "תנה לנו אחוזה". אבל כל כוונתן היתה בגלל "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו".

לב . ובמדרש איתא, דיותר מזה הן טענו ודרשו. אנו מוכנות שתתייבם אמנו לייבם, ואם ייולד לה בן, והוא הלא יירש הכל, ועי"ז יקום שם אבינו על נחלתו, "בתוך אחי אבינו", אזי אין אנו מבקשות כלום, ואנו מוותרות על כל הנחלה.

לג . זו היתה גישתן לענין, וכדי לבטא רעיון זה מציגה אותן התורה, במילים "ותעמדנה **לפני** משה, **ולפני** אלעזר, **ולפני** וכו' ". כיון שזו היתה כל מטרתן, להגיע לאמת הצרופה בלבד, נגיעה אישית אין להן בענין, הן כאלו אינן צד בכל הענין. כי הן באמת התעלו, מעל לנגיעותיהן האישיות, והשאיפה הרגילה שיש לאדם לצבור הון, זו היתה מהן

והלאה, ולכן לא נכתב אצלן, ותבאנה ותאמרנה וכד',וודאי שלא נכתב- ותגשנה, אלא רק "ותעמדנה לפני" וכו'

לד . מעניין שאצל בני יוסף גם כן, כתוב הלשון בתורה, בצורה מאוד דומה. (במדבר ל"ו) "ויקרבו ראשי האבות, למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה ממשפחת בני יוסף, וידברו **לפני** משה **ולפני** הנשיאים ראשי אבות לבני ישראל". בולט כאן מאוד שהמלה והלשון המבטאים את גישתם ונגיעתם לענין היא, שהם באים ומגישים את הענין "**לפני**" גדולי ישראל, להחלטתם ולהכרעתם של מנהיגי האומה. אמנם הם מבארים את הענין, ולכן- "ויאמרו את אדני צוה ה' לתת את הארץ בנחלה בגורל לבני ישראל וכו'". הם אומרים את הדברים "וידברו" , הם מציגים את הבעיה, והם אלו המנתחים אותה. אבל ברגע שגמרו לומר את דברם, הם הפסיקו להיות צד בענין. כי ברגע שהם התעלו מעל לנגיעותיהם האישיות, ואין להם פה רדיפת ממון כלשהי, אלא כל בקשתם ושאיפתם - לשם שמים,- כי אז, מוכנים הם לקבל כל הכרעה של משה רבינו, ולכן עיקר תפקידם מתבטא רק בזה שהם הציגו את הבעיה, והגישוה להכרעה של כח התורה, ולכן מתאימה כאן ההשתמשות בביטוי "**לפני**".

לה . וכמדומה שגם לגבי מלה נוספת בענין,אפשר לומר את אותו רעיון. גם המלה "ותקרבנה", הכתובה בראש פרשת בנות צלפחד (במדבר כ"ז א'). וגם המלה "ויקרבו", הכתובה בראש בקשתם של בני יוסף. שתיהן נותנות להבין את אותו ענין, שגם אם יש כאן אנשים, שיש להם רצונות ומשאלות לב, למרות זאת, הם מוכנים להיות , לא בטוחים בצדקתם, והם גם מבינים שההכרעה צריכה להיות בידיו של משה רבינו. כי אנו עלולים להיות משוחדים. אנו מדברים מתוך נגיעות אישיות ולכן מאוד יכול להיות שאנו טועים, ולכן הם אינם נגשים למאבק גם לא באים ותובעים, הם רק מתקרבים, למשה ולראשי האבות, מתקרבים בצעד מהוסס כלשהו, מתקרבים ועומדים. כי אולי אין אנו צודקים, אולי אנו מדברים רק מתוך רדיפת ממון. לכן אנו רק נתקרב ונעמוד, ולכשישאלונו- נענה ונאמר דברינו.

לו . לא כן בני גד ובני ראובן. אצלם כתוב בתורה (במדבר) "ויבואו בני גד ובני ראובן". הם באים בצעד בוטח ותובע. "ויאמרו אל משה". הם אינם, רק מגישים את הבעיה להכרעתם של הגדולים מהם. אלא הם גם אומרים את דעתם, ותובעים שייענו לבקשתם, וכל זה "משום שהיו עשירים גדולים, והיה להם מקנה רב, וחבבו את המקנה" (ילקוט שמעוני הנ"ל).

לז . עוד נקודה מענינת, יש לדייק כאן בלשון הכתוב. גם אצל בנות צלפחד, וגם אצל בני יוסף, כשהם באים לבקש בקשותיהם. קודם התורה קוראת בשמותם: "ותקרבנה בנות צלפחד", ואחר כך התורה מייחסת אותם בייחוס מפורט "בן חפר בן גלעד בן מכיר מן מנשה, למשפחות מנשה בן יוסף". כך גם אצל בני יוסף. קודם התורה אומרת במי המדובר "ויקרבו ראשי האבות". ואח"כ ממשיכה התורה ומייחסת אותם עד לאבי השבט: "למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה, ממשפחת בני יוסף" וכו' . וצריך ביאור סיבת הדברים.

לח . וכבר עמד בזה רש"י בענין, שם בבמדבר פ' כ"ז פס' א' וז"ל: "למשפחת מנשה בן יוסף", למה נאמר, והלא כבר נאמר "בן מנשה". אלא לומר לך, יוסף חבב את הארץ, שנאמר: "והעליתם את עצמותי מזה אתכם", ובנותיו חבבו את הארץ, שנאמר: "תנה לנו אחוזה". וללמדך שהיו כולם צדיקים, שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים, ופרט לך הכתוב באחד מהם לייחסו לשבח, ה"ז צדיק בן צדיק. עכ"ל רש"י הקדוש.

לט . ועל פי הדברים האלה, ולאור דברי המדרש שהוזכרו לעיל לגבי ראובן ובניו, אף אנן נענה אבתרייהו. אכן יוסף חבב את הארץ, וחביבות ומסירות זו הוריש לבניו אחריו. וחינוך זה של אבי השבט יוסף הצדיק, המשיך לעבור בתוך השבט ולהגיע לבני הבנים, וכלל בתוכו גם את בנות בני הבנים. והוא זה שהנחה והוביל אותם, והוא היה היסוד המניע בכל בקשותיהם העכשויות. וכל בקשת בני יוסף, רק משום חבת ארץ ישראל נגעו בה. לו היה מדובר כאן בכסף וזהב בלבד, יתכן שבני יוסף לא היו מגלים מחשבותיהם מלבא לפומא. אבל הלא מדובר כאן בארץ ישראל, ואשר בני יוסף יודעים שחשיבותה לגבי דברים שונים, היא - רק כאשר יושביה עליה. כגון, שלא ימנו ישראל לשמיטין וליובלות, רק לאחר ירושה וישיבה, שישבו כל שבט ושבט בנחלתו, ושיהא כל אחד מכיר נחלתו ושבטו. ולכן הם חושבים, שהעובדה שחלק מנחלת השבט ...ילך על ידי ירושת האשה לשבט אחר, זה יפגום בענין נעלה זה, הצורה של כל ישראל יושבים על אדמתם. [וכפי שנראה, מדברי התורה "כן מטה בני יוסף דוברים". שהסכים הקב"ה עמהם. וכך ביאור הדברים מפורש בדברי זְקֵני המהר"ל מפראג בפירושו "גור אריה" לתורה]. וכיון שכל מטרתם מתוך אהבת ארץ ישראל באה. לכן ייחסה אותם התורה, -בכל המקומות בהם באו בבקשות למשה רבינו, שענינם הנחלות בארץ ישראל. וייחסה אותם תמיד דרך כל האבות,- גלעד, מכיר, ומנשה, ועד יוסף הצדיק. שנדע כמה "יפה כח הבן", וכמה כל זה נובע "מכח האב".

פרק ה' - ידבר בהבדל שבין בקשת בני גד ובני ראובן לבין מה שקבלו בפועל והמסתעף

א . נשוב לבני גד ולבני ראובן. ונחזור בקצירת האומר, כדי להמשיך ולבאר, ולהוסיף על הערימה, את אשר אלקטה נא בשבלים כעמיר מאחרי הקוצר ויש מאסף, מאשר הניחו לי גדולי הקוצרים בעלי אסופות, את אשר לא פירשוה עלי ספר, וחתום הוא באוצרותם. ומהם אדלה פנינים, כי מהם ישקו העדרים, וזה אשר יעלה לחלקי, אם יגמור ה' בעדי.

ב . אשר בני גד ובני ראובן, כאמור לעיל, לא הגישו הבעיה **לפני** משה, ולא בצעד מהוסס התקרבו. אלא "ויבואו", כתובע הבא לדין, "ויאמרו", כבעל דין שדורש תשובה לתביעתו, וכך אומרת לנו התורה שם (בבמדבר פ' ל"ב) . "ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיאי העדה לאמר, עטרות ודיבון ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה, ושבם ונבו ובעון הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל, ארץ מקנה היא, ולעבדיך מקנה" וכאן ההפסקה המפורסמת בת התשע אותיות, הפרשה הסתומה, שנידונה כבר לעיל, הרומזת על שתיקתם, ולמה שתקו. כמבואר בפרוטרוט לעיל (ריש פרק ג')

ג . מ"מ הם שתקו, וגם משה רבינו שתק. וכשהם קלטו שמשה שותק, כי אין הוא רוצה להבין, וכך עָמו אלעזר הכהן וכל נשיאי העדה. -(כי הלא אם היה מישהו שהיה מסכים אתם, היה מקום לרמוז על כך איכשהו בתורה) אז הם הבינו, שכנראה האחרים חושבים אחרת מאתנו. ואם כן יש להתחנן, לבקש בתחנונים. ואם חסד וטובה אנו מבקשים, יש לבקש זאת רק ממשה רבינו, שלמשה, -אולי- יש את הכח לעשות לפנים משורת הדין. למישהו אחר-- ודאי שאין טעם לפנות. כי הקב"ה צוה על חלוקת הארץ מי יהיו המנחילים. "אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ". "אלעזר הכהן ויהושע בן נון, ונשיא אחד נשיא אחד ממטה, תקחו לנחול את הארץ"(במדבר ל"ד י"ז) ואח"כ כתב(פס' כ"ח). "אלה אשר צוה ה' לנַחֵל את בני ישראל בארץ כנען" ואם אלה הם המנחילים, מישהו אחר, ודאי לא יוכל לעשות דבר. רק משה רבינו אולי הוא, שהוא מעליהם, הוא אולי יוכל לעשות לפנים משורת הדין, כלפי שבט מסוים.

ד . ולכן שפתם משתנה פתאום לגמרי, והם פונים "אם נא" - לשון בקשה. "מצאנו חן בעיניך", נמצא חן בעיניך -כי מתחננים אנו. ויחונו נא אותנו, מתנת חנם. "יֻתַּן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה" וכו', וכבר עמדנו לעיל (פרק ג') על המילים שנפלטו מפיהם, בהמשך דבריהם שם, שאמרו: "אל תעבירנו את הירדן", ואיך הוכיחם משה על מילים אלו.

ה . אבל הבה ונתבונן במילים שאמרו, אחרי ששמעו, את תוכחתו של משה , כאשר הם נגשים לויכוח עם משה רבינו. כי הם הלא רוצים לנקות את .עצמם הם רוצים להיות "נקיים מה' ומישראל". והנקודה הזו להיות "נקיים מה' ומישראל", ודאי מכוונת אותם חזק מאוד לכל אורכו של וויכוח זה. וא"כ הבה ונתבונן אלו דברים הם אומרים למשה רבינו, מה הם מבטיחים לו, ובאלו מילים הם משתמשים ??!!

ו . הם מעונינים להבהיר בצורה מאוד ברורה, שאין הם מתכוונים להתנחל לפני שאר בני ישראל. ולכן, עכשיו אין הם רוצים לבנות לעצמם "פה", שום בנין חזק ורציני.

ז . אדרבה, הם אומרים, אנו "לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו". אנו נהיה האחרונים להתנחל. ועד שבנ"י, לא יתנחלו "איש נחלתו", נהיה אנחנו אֲתָם, בארץ ישראל. ועד אז "לא נשוב אל בתינו". ומה שנעשה כאן עכשיו, זה רק המינימום ההכרחי, המבנה החלש ביותר.

ח . ולכן התחילו - בבניה החלשה ביותר. ורק אחרי שאמרו "גדרות צאן נבנה למקננו פה", הזכירו גם "וערים לטפנו". וכשהזכירו ה"ערים לטפנו" לא אמרו כי יבצרו אותן. וכל זה כדי לשכנע, שאין הם מבקשים להגיע לנחלה, לפני שאר השבטים. את ההתנחלות, שלהם, את בניית בתיהם הפרטיים, לכל אחד כפי צורכו ועושרו. את זה הם יעשו, אחר "התנחל בני ישראל איש נחלתו".

ט . ועל אף שידעו כי אכן כך יעשו, ואת הערים שיבנו עבור הטף, אותן יבצרו מיד, וכמו שאמרו "וישב טפינו בערי המבצר". אבל הזכירו כל זה רק אחר גדרות הצאן.

י . ואמנם חז"ל במדרש מבקרים אותם על כך, שהקדימו הממון לנפשות. והם מגדירים אותם כמי שחבבו את הממון יותר מהנפשות (עיין מדרש: רבה, תנחומא, לקח טוב, סוף פרשת מטות) אבל יש נקודה תמוהה בהתנהגותם, הלא - לא טפשים היו, וא"כ למה דברו בצורה כל כך גלויה , שגילתה כל צפונות לבם. יכלו להסתיר הדבר ולדבר באופן שחבתם לממון, לא תתגלה כל כך גלוי, ולמה לא עשו כן.

יא . אלא שדבריהם אלו "... גדרת צאן נבנה וכו'" "וערים לטפנו", דבריהם אלו היו כבר אחרי תוכחתו של משה רבינו, אחרי שכבר קרא להם "תרבות אנשים חטאים". ועיקר האשמתו היא "ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבור אל הארץ אשר נתן להם ה'". והם היו עכשיו באמצע המאבק לטיהור שמם, כמש"כ לעיל.

יב . הם נאבקים עכשיו על התדמית - אותה יקבלו בעיני כל עם ישראל. הם נאבקים לשכנע, שאין דעתם להשאר כאן, אלא "נחלץ חֲשים לפני בני ישראל". זהו מאבק על להיות "נקיים מה' ומישראל". ולכן הם באים ומדגישים בפני משה רבינו כמה דברים.

יג . קודם כל הם רוצים להדגיש, את הארעיות שבישיבתם עכשיו, מעבר לירדן מזרחה. וכי הם מבינים שאין זה הוגן שהם יתנחלו ויתיישבו בישיבת קבע, קודם לשאר בני ישראל. ועל כן הם נותנים לאחרים להבין. כי ידוע להם כבר עכשיו, שבני ישראל יצטרכו לעמוד בארץ כנען, בשבע שנים של כיבוש , ובשבע של חילוק, (או כפי שהם נקראים במקום אחר "ירושה וישיבה"). ועל כן אם אנו מבקשים ליטול עכשיו את ארץ סיחון ועוג, שכל ישראל השתתפו בכיבושה, אם כן מן הדין הוא שאנו נשתתף ונעזור בכבוש ארץ כנען לכלל בני ישראל. כל זה פשוט וברור מצד הצדק המוסרי, וממדת היושר, ולרגע לא חשבנו אחרת. אלא שכמבואר לעיל שתי התנדבויות הם הוסיפו מעצמם.

יד . ההתנדבות הראשונה היא שבמלחמת כיבוש ארץ ישראל הם ילכו ראשונים קדימה. אמנם ראשונים למצוה, אך גם ראשונים למפגש עם האויב, עם כל הסיכון שבדבר. [ואכן מי שנהרג מבני ישראל, בכל אותן שבע שנים של מלחמת כיבוש ארץ ישראל, היה מאותם אנשי החלוץ שהלכו לפני העם. אמנם נכון שבכל אותן שבע שנים, נהרג לישראל רק אדם אחד בלבד, היה זה יאיר בן מנשה שנפל במלחמת העי - אבל ערכו היה רב, הוא היה שקול כנגד שלושים ושש איש. כנגד רובה של סנהדרין. ולכן כתוב אצלו (יהושע פרק ז' פס' ה) "ויפול מן העם ביום ההוא, כשלושים ושש איש".] ויש בהתנדבות זו של בני גד ובני ראובן , מן היושר והמוסר. שכיון שבנושא הכיבוש, הלא הם היו הראשונים שנהנו מזה, לכן הם רוצים עתה להיות, גם נדיבים בדבר זה של כיבוש. וכהכרת הטוב על כך, לתת לכלל ישראל את התנדבותם שלהם, בנושא הכיבוש. והוא - "ואנחנו נחלץ חֲשים" במלחמה, "לפני בני ישראל", להיותנו ראשונים במלחמה, לטובת בני ישראל. מדה טובה כנגד מדה טובה.

טו . התנדבות השניה היא, שהם יישארו בארץ גם אחרי שבע של כיבוש, עד לאחר שבע של חילוק. שבענין זה - אפילו מצד היושר והמוסר, אין להם שום התחייבות. כי הלא אין הם נוטלים קודם לשאר ישראל. כי מה שהובטח להם, - על תנאי הובטח. ורק לאחר שיקיימו את תנאם, "אם תחלצו לפני ה' למלחמה" וכו', ונכבשה הארץ לפניכם." - אז - "ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזה" נמצא, שאין הם חולקים ונוטלים קודם לכולם.

טז . שמא תמצי לומר, והלא סוף סוף בפועל הם לקחו קודם לכולם, ואת טפם ונשיהם, וצאנם ובקרם, הלא הושיבו כבר עכשיו, בערים בגלעד?! לכן, הם נאלצו להזכיר קודם, את הבניה הארעית ביותר שלהם, את גדרות הצאן. ולא יכלו להתחיל עם מה שיבנו

לטף ולנשים שהרי רצונם להדגיש כי זו אינה התיישבות והתנחלות קבע, אלא כמגורי עראי ייחשבו. כי **לבנות**, רק "גדרֹת צאן נבנה למקננו פה, ועירים לטפנו". ולא דיברו על הגדרת למקנה הבקר. [שלא כמו בסוף פר' ויגש (בראשית מז, יז- יח). כשהמצרים מביאים את מקניהם אל יוסף,שם נזכר מקנה הצאן, ומקנה הבקר, ומקנה הבהמה] כאן אצלנו, גדרות לבקר ובהמה, לא הוזכרו כלל.

יז . יתר על כן , דיוק נפלא נוסף יש כאן בפרשת דברים. כי ה"גדרֹת צאן" אשר מבקשים בני גד ובני ראובן לבנות, נזכרות כאן בצורה שונה מאשר בכל התנ"ך. שם נזכרת מלה זו -מלא וא"ו ["הגדרות" בדה"ב כ"ח י"ח. "בגדרות","ירמיה מ"ט, ונחום ג' י"ז. "גדרוֹת" שמואל א' כ"ד ד'.] ואִלּוּ כאן, פעמיים נכתבה המלה "גדרֹת" חסר ו'. "גדרֹת צאן נבנה למקננו פה". והדברים צריכים ביאור. ונראה לומר דהטעם הוא על הדרך שביארנו. כי בני גד ובני ראובן, באו להדגיש ולהבליט בזה דבר חשוב להם מאוד. והוא, שהם כאמור יבנו "גדרת" רק ל"צאן" ולא לבקר בגלל הארעיות שבבניה זו. ולא רק זאת, אלא גם ה"גדרת" שכבר יבנו ל"צאן". גם אלה יהיו מהסוג החלש ביותר, גם אלה יהיו רק המועט ההכרחי לשמירת הצאן. ואולי התכוונו בזה לשמירה פחותה הנזכרת ברישׁ הכונס (ב"ק נה) דהיינו מחיצה שעומדת ברוח מצויה בלבד, וברגע שתנשוב רוח שאינה מצויה, מחיצה זו תיפול. ובמחיצה ארעית כזו הסתפקו.

יח . וכל זה הם מדגישים יבנו רק ל"צאן" אבל מקנה הבקר ומקנה הבהמה, לאלו נדאג רק כשנחזור לבנות את בתינו שלנו. עכשיו אין בונים להם, ואין אנו דואגים להן. מההנהגה של הקב"ה עִם עַם ישראל במדבר, מהשמירה המופלאה של ענני הכבוד שבמדבר. ארבע מארבע רוחות השמים, אחד מעליהם ואחד מתחתיהם. וזה שהולך לפניהם מיישר לפניהם הרים וגבעות. וזה שאחריהם, שקבל על שפת ים סוף כל החיצים ובליסטראות של המצרים וזרקם חזרה. מכל אלה הבינו בני גד ובני ראובן, שהם לא יצטרכו לשמור על הבהמות והבקר. הבהמות הגסות יגֵנו על עצמן בס"ד, גם בלי גדרות כלשהן, ואם תותקפנה על ידי דובים וזאבים, הן כבר תבאנה הביתה, והדובים בקרניהן. וכמו שנזכר בגמ' (תענית דף כ"ה ע"א) אצל ר' חנינא בן דוסא שבאו עיזיו בערב הביתה והביאו דובים בקרניהם.

יט . ואכן משה רבינו קבל אז את דבריהם, והסכים עמהם, ובתשובתו אמר להם "בנו לכם וכו'" "וגדרת לצאנכם", שוב "וגדרת" חסר ו'. כי מסכים הוא משה רבינו שאין הם צריכים לבנות יותר מאשר גדרת חלשות, כאלו שעומדות רק ברוח מצויה. אלא שמשה הוסיף אז עוד יותר, ואמר להם: כי הגדרת שאני אומר לכם לבנות, גם הם אינן, אלא -

"לצנאכם"-, הצאן החלשות [וכמ"ש לעיל בפרשת מטות]. שהצאן החלשות, בטבעו של עולם צריכות טיפול מצד הבעלים . לטפל בגידולם וברפואתם. לאלה, אמר משה, תבנו את ה"גדרות צאן". לא כן הצאן הבריאות. ועל אחת כמה וכמה מקנה הבקר והבהמה. לכל אלה, אין אתם צריכים לדאוג לא מפני גנבים, לא מפני שודדים, וגם לא מפני מזיקים, להם ידאג הקב"ה, כי "אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר". ואם ה' ישמר העיר "שוא לכם משכימי קום, מאחרי שבת" בשמירתן.

כ . ברם כל חילופי הדברים הללו בין משה רבינו לבין בני גד ובני ראובן. מה הם מבקשים , ומה יקבלו , מה יבנו, ואיך יבנו, איפה, ולמי בדיוק. כל השיחה הזו נכתבה שם בספר במדבר סוף פרשת מטות. ונתקיימה אז, כנראה זמן קצר אחרי מלחמת עוג, כחצי שנה לפני פטירת משה רבינו ע"ה. [אחרי כ"ג בתשרי ב' פת"ח לבריאה, ראש יוסף על רבה פר' חוקת פי"ט בשם סדר הדורות הובא לעיל פ"ד אות טו], וכנראה גם נתקיימה שם בארץ סיחון ועוג. מדאמרו "נבנה למקננו פה". אבל כאן בספר דברים בחתימת התורה כשמשה רבינו עומד סמוך לפטירתו, אחרי יא בשבט שנת ב' פת"ח לבריאה. כשמשה רבינו מסכם את הדברים, וכשהוא נותן ההוראות האחרונות לעם ישראל לפני מותו. כאן משה רבינו אומר להם דברים שעד עכשיו לא אמרם, וכך הוא מגלה להם כאן, פן שונה ונוסף של הפרשה.

כא . וכך הוא אומר להם בדבריו (דברים ג' חי) "ואצו אתכם בעת ההוא לאמר" [לבני גד ולבני ראובן היה מדבר" רש"י] הנני חוזר - בני היקרים - על אותם צוויים שציויתי אתכם אז, לפני כחצי שנה, אותן צאן [ולא בהמות] שאתם דאגתם להן, ועליהן אמרתם "גדרת צאן נבנה למקננו פה וכו'" ואני הסכמתי עמכם רק ביחס לצאן החלשות, ועליהן אמרתי "בעת ההוא", בנו לכם וכו' וגדרת לצאנכם"-החלשות, כמ"ש לעיל. כי הן בטבעו של עולם, צריכות טיפול, ולכן להן תבנו "גדרת צאן", וזה נכון ומתאים היה אז, כשאמרתי זאת "בעת ההיא". אבל עתה, "התייצבו וראו את ישועת ה' אשר עשה לכם". כי גם "לצנאכם" לצאן החלשות האלו, אין אתם צריכים לדאוג. כי הלא "ויתן ה' אלוקינו בידנו גם את עוג מלך הבשן ואת כל עמו". ושמא צריכים אתם לדאוג משרידי צבאו וחייליו, גם מאלו אין אתם צריכים לדאוג ולפחד. כי... "ונכהו עד בלתי השאיר לו שריד".

כב . ויותר מזה גם "ערים לטפכם" אין אתם צריכים לבנות. כי -... "ונלכוד את כל עריו בעת ההיא, לא היתה קריה אשר לא לקחנו מאתם ששים עיר כל חבל ארגב ממלכת עוג בבשן". שמא תאמרו, אבל צריכים אנו לבצר את הערים הללו. – וכמו שאמרתם אז "וישב טפנו בערי **המבצר**, מפני יושבי הארץ". לא כן בני, כי גם זה קבלתם מן המוכן,

"כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה דלתיים ובריח". לא נפלו החומות במלחמה, ולא נהרסו הביצורים בקרבות, והכל מוכן ומזומן עבורכם, רק בואו והושיבו בהן את טפכם, וכל זה "לבד מערי הפרזי הרבה מאד". שם תוכלו להושיב את "צאנכם" החלשות.

כג . ואת כל אלה אני נותן לכם, כי עכשיו אני מבין שזה היה רצונו של הקב"ה מלכתחילה שאתם תקבלו ארצות אלו. ואכן "ידעתי כי מקנה רב לכם", מלפני זמן רב ידעתי זאת, אלא שלא ראיתי צורך ושימוש לידיעה זו. אבל עכשיו אני מדגיש זאת, כיון שכעת אני גם יודע ומבין, למה נתן לנו הקב"ה את כל אלה. והוא - כדי שאני אתן לכם. את אותן ערים, ואת אותן ארצות.

כד . ועכשיו אתם רואים ומבינים. שגם אם לא הייתם מבקשים את ארצות סיחון ועוג, ממילא הייתם מקבלים אותן. אלא שאולי זה היה קורה רק עכשיו אחרי י"א בשבט, ולא לפני ג' חודשים, בסוף תשרי. ובזה שדאגתם קודם, רק הפסדתם. וכל מה שאתם חושבים שדאגתם לצורך, כל זה היה מיותר. כי "נשיכם" וגם "טפכם ומקנכם" [מקנכם חסר יו"ד] אותן צאן החלשות, הם "ישבו בעריכם אשר נתתי לכם". ומסתבר שאת הנשים והטף,תושיבו בערים הבצורות, ואת הצאן בערי הפרזי.

כה . ובכל מקרה -לבנות- אינכם צריכים כלל וגם לא לדאוג לכלום, כי קבלתם הכל מן המוכן. "ששים עיר כל חבל ארגוב", "כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה דלתיים ובריח, לבד מערי הפרזי הרבה מאד".

כו . הנה כי כן רואים אתם את השגחתו הפרטית של הקב"ה. דאגתם לנשים, לטף, ולצאן. והבעתם דעתכם, דאגתכם, בחינת חכם הרואה את הנולד. והראה לכם הקב"ה, שהוא דאג לכם, יותר משדאגתם אתם לעצמכם.

עבור הטף והנשים רציתם לבנות
ערי חומה גבוהות ובצורות
והראה הקב"ה שאין צורך לעשות
יש ששים ערי חומה גבוהות מוכנות.
חשבתם לצאן לפחות גדרות
לאלה החלשות המסכנות המטופלות
והראה הקב"ה שמיותרות הדאגות
כי ערי פרזי הרבה מאוד לצאן נכונות
ומהדאגה המיותרת תפיקו לקחים
שדברי בקשותיכם כולם מיותרים

ושבחלוקת הארץ הייתם מקבלים
את אותה הארץ ללא דבורים

פרק ו' - בבני מנשה ובנותיו- מעשיהם, כבושיהם, ונחלותיהם.

א . הנה אחת הקושיות המתעוררות לכל לומד את הענין היא, איך הגיעו לכאן חצי שבט המנשי. והלא כל הענין מתחיל בכך ש- "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד וכו'", ולכן "ויאמרו"... יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה", ולכן נתן להם משה רבינו את ארץ סיחון בגלל בקשתם, בתנאי המפורסם דבני גד ובני ראובן. אבל שבט מנשה, איך הגיעו לכאן.

ב . וכבר עמד בזה הנצי"ב מולוז'ין, ב"העמק דבר" על התורה סוף פרשת דברים (ג', ט"ז). ואעתיק בזה תורף דבריו (אמצע פסוק ט"ז). ואלו דבריו: יש להתבונן עוד. שהירבה משה רבינו חלקת חצי שבט מנשה, הרבה -לפי ערך שני שבטים אלו, וגם לא התנה עמם תנאי בני גד ובני ראובן. הן אמת, שהלכו בני מכיר בן מנשה גלעדה וילכִּדֶהָ. מכל מקום אין זה טעם ליתן להם בשביל זה. כמו שלא נתן לשלוחי ישראל לרגל את יעזר, ולכדו בנותיה, ומכ"מ לא ניתן להם בנות יעזר, דבשליחות ישראל נעשה. ואמאי ניתן הגלעד למכיר, וחבל ארגוב שישים עיר ליאיר. ועל כרחך יהיה בזה כוונה פנימית שנוגע לכלל ישראל שישבו בעבה"י.

ג . ונראה, דבשביל שראה משה רבינו דבעבר הירדן כח התורה מעט, כמש"כ לעיל בשם אדר"נ. ע"כ השתדל להשתיל בקרבה גדולי תורה, שיאירו מחשכי ארץ באור כח [התורה] שלהם, וכתיב "מני מכיר ירדו מחוקקים", היינו גדולי תורה, ראשי ישיבות. כמו שמפורסם בסנהדרין (ה') על הא דכתיב "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו", אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים, וכן היה בכל דור. וכבר פירשו ביבמות (ס"ה:), ד"מני מכיר" ג"כ היה משבט יהודה. היינו: זרע "יאיר בן מנשה" היו מבני יהודה. כמבואר בדה"א (ב' כא-כב), שהיה בן שגוב בן חצרון בן פרץ. והשתדל משה שיתרצו המה לשבת בעבה"י, ומשום זה הרבה להם נחלה עד שנתרצו. והכי איתא בירושלמי בכורים (פ"א), שאין מביאין ביכורים מעבר הירדן, משום דכתיב "ארץ זבת חלב ודבש", - ולא עבה"י. תני - "אשר נתת לי ה'", ולא שנטלתי מעצמי. מאי ביניהון, א"ר אבין חצי שבט מנשה ביניהון. מ"ד "אשר נתת לי ה'" ולא שנטלתי לי מעצמי, חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן כו'. פי', שלא נטלו כ"א ע"י בקשת משה. ומסתמא ע"פ ה' עשה. ע"כ תורף דבריו של הנצי"ב.

ד . והנה, מה שהוכיח מהא דמרגלים דיעזר לא ניתן להם בנות יעזר, למרות שהם לכדוה.- לענ"ד אינה הוכחה. דבתרגום יונתן ב"ע כתב: דמרגלים דיעזר היו- פינחס וכלב. והנה, פינחס לא נטל חלק בארץ, דמשבט לוי היה שלא נטלו חלק בארץ. וכלב, הלא כבר קבל לחלקו את חברון. ויותר מזה לא קבל, כי יחד עם יהושע, שקבל עפ"י בקשתו, את תמנת סרח אשר בהר אפרים. נעדרו שניהם, מהחלוקה הכללית של "אך בגורל יחלק את הארץ". ולא קבלו בה שניהם דבר. (ב"ב קכ"ג א'. רש"י במדבר כ"ו נ"ה "אך בגורל", יצאו יהושע וכלב וכו').

ה . ועוד נלע"ד. לשון המקראות מוכיח, דבני מכיר קבלו את הגלעד, **מפני שלכדוה**. הוכחה א' אביא, מדמשמע כן לשון הנביא ביהושע (י"ז א'). "ויהי הגורל למטה מנשה, כי הוא בכור יוסף, למכיר בכור מנשה אבי הגלעד, כי הוא היה איש מלחמה, ויהי לו הגלעד והבשן". המילה "**כי**" נכתבה בפסוק פעמיים,- ובשניהם היא נתינת טעם, וביאורה - **בגלל**. קודם אמר טעם, למה נקרא הגורל ע"ש מנשה, ונתן טעם- "כי הוא בכור יוסף" (הגר"א שם). ואח"כ אמר למה נתן למכיר את הגלעד והבשן. ונתן טעם- "כי הוא היה איש מלחמה".

ו . וכן מפורש שם ברד"ק: וז"ל "כי הוא בכור יוסף", כלומר לפי שהיה הוא בכור יוסף ומכיר היה בכורו והיה איש מלחמה זה גרם לו שבאה לו הנחלה בארץ הגלעד. - כי בני גד ובני ראובן שאלו אותה הארץ מפני שהיה להם מקנה רב והיא היתה ארץ מקנה. אבל חצי שבט מנשה, לא היה לו אלא מפני גבורתו של מכיר שלכד הארץ. וזו הברכה היתה לו מפני שהיה אביו בכור יוסף, והוא היה הבכור גם כן, ובעבורו רמז משה בברכתו "בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח יחדיו". מבואר בדבריו דמכיר קיבל את הגלעד **מפני שלכדה**, דלא כהנצי"ב.

ז . עוד נ"ל, דכן משמעות לשון המקרא גם בבמדבר, בסוף פרשת בני גד ובני ראובן. דאחרי שבפסוק ל"ג (פרק ל"ה) נכתב באופן כללי, אלו ארצות קיבלו: "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה וכו', את ממלכת סיחן וכו' ואת ממלכת עוג וכו'", - התחיל בפסל"ה לפרט הנתינות. וכתב: "ויבנו בני גד את דיבן ואת עטרת" וכו'. ואצל בני ראובן כתב: "ובני ראובן בנו את חשבן ואת אלעלא" וכו'. ברם, כשהגיע לפרט את מה שקבלו בני מנשה, הפסיק בפסוק שלכאורה אינו מענין הפרשה. וכתב קודם, "וילכו בני מכיר בן מנשה גלעדה וילכְּדֶהָ ויורש את האמרי אשר בה", ורק אח"כ אמר: "ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה וישב בה" וכו'. על כרחך, משום דהלכידה היא הסבה לנתינה.

ח . ועוד נלע"ד, דכן מוכח לשונו של מקרא נוסף שם. דהנה כשמשה רבינו נענה לבקשתם נכתב שם: "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף" וכו'. וקשה, דהלא אין דרך המסַפֵּר לומר תיבת "**להם**", ולפרט במי המדובר. כי בדרך כלל מלת "להם תתייחס לאלה שעסקנו בהם עד עכשיו. ועל כרחך, דתיבת "להם" נכתבה, בגלל חצי שבט מנשה שנוספו עכשיו בסוף הפרשה. ועדיין קשה, שהיה יכול לכתוב כל המקרא בלא תיבת "להם". "ויתן {**להם**} משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון" וכו'.

ט . והמבואר בזה, דבני מנשה, כיון שהם כבשו הארצות הללו לטובת כל בני ישראל, בגלל חבוב ארץ ישראל שהיה להם, וכמ"ש להלן (אות י'), לכן הם עמדו שם בנתיים, ושמרו על ארצות אלו כמו כל כובש, אבל הם המתינו לדבר ה' מפי משה רבינו, לשמוע מה יעשה בה בארץ הלזו. ובכל כיבושיהם, לא היתה להם שום נגיעה פרטית או חשבון ממוני אישי. וכמו שביארנו כך לעיל (סוף פרק ד'), לגבי "**ותקרבנה** בנות צלפחד", ולגבי "**ויקרבו** ראשי האבות וכו' ממשפחות בני יוסף". וכיון שגם זאת היתה בהם, שהיו גדולי תורה כדברי הנצי"ב, לכן ראה משה רבינו ראוי ונכון לצרף אותם לבני גד ולבני ראובן, בחלוקת ארץ סיחון ועוג. וזה מה שבאה התורה לחדש במלת "**להם**". - "ויתן **להם** משה", פירוש- לנוכחים במקום. ופורט - "לבני גד ולבני ראובן", - בגלל בקשתם. "ולחצי שבט מנשה בן יוסף, [דלכן ייחסו אחר אבי השבט] - בגלל שהיו מחבבים את הארץ, לרמוז שלכן הם הלכו כאן, לכובשה לשם שמים, והם אלה שעמדו כאן. וגם היו בהם מחוקקים ת"ח ראויים להרביץ כאן תורה, ובגלל כל הסבות הללו,קבלו כאן עכשיו נחלה. וכ"כ המלבי"ם, (דברים ג' יד) "יאיר בן מנשה לקח את כל חבל ארגב" וכבשו בעצמו,- "ויקרא אותם על שמו" וכו', ולכן זכה בהם מצד שכבשם בגבורתו, עכ"ד. ומיושב הכל בס"ד.

י . אמנם עוד לנו דברים אודות מנשה בן יוסף, ובניו ומעלתם, ובנותיו ומעלותיהן: ונפרש בזה את שכבר נרמז לעיל. דהנה, בפרשת פינחס (במדבר כז), נכתב בתורה "ותקרבנה בנות צלפחד, בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה, למשפחת מנשה בן יוסף" וכתב שם ברש"י (וכ"ה בילקו"ש), וזה לשונו: למה נאמר, והלא כבר נאמר "בן מנשה", אלא לומר לך, יוסף חבב את הארץ שנאמר: (שמות יג, יט) "והעליתם את עצמתי מזה אתכם". בנותיו חבבו את הארץ שנאמר: "תנה לנו אֲחֻזָה". וללמדך שהיו כלם צדיקים. שכל מי שמעשה אבותיו סתומים, ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח, הרי זה צדיק בן צדיק, וכו'. עכ"ל. מבואר בדבריו, דאותה מעלה מעולה, שהיתה אצל יוסף הצדיק, - **חבוב ארץ ישראל** - אותה מעלה עברה בירושה לבניו אחריו, ומכוחו באה להם. ונמצאת היא אצל

שבט מנשה, יותר מאשר אצל בני אפרים, [שאצלם לא נזכר כך בתורה. ומה שנאמר במדרש שיצאו 30 שנה לפני בני ישראל ממצרים לילך לארץ ישראל, לאו משום חיבוב הארץ? אלא מפני שדחקו את הקץ] ואצל בנות מנשה, יותר מאשר אצל הזכרים.

יא . והדבר מובן, שהרי נשות אותו הדור צדקניות הן, שבזכות נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, (סוטה יא: במ"ר ג, ד). וכשרוצה המדרש לתאר צדקותן של נשות אותו הדור, לעומת האנשים שבדור. שהיו הנשים גודרות, את שאנשים פורצים. מביא המדרש את בנות צלפחד, כדוגמא לכל נשות הדור, שהן היו מחבבות את הארץ. האנשים אומרים: "נתנה ראש ונשובה מצרימה". והנשים אומרות: "תנה לנו אחוזה". וזהו גם "שלח לך אנשים" - ומבואר בכלי יקר להבנתך - אנשים, לדעתי (דעת הקב"ה), היה יותר טוב לשלוח נשים המחבבות את הארץ,כי לא יספרו בגנותה.

יב . ואכן אם נתבונן. מאז שיעקב אבינו ברך את שני האחים מנשה ואפרים, "וישם את אפרים לפני מנשה", (בראשית מ"ח, כ'). נמצא כמעט בכל התנ"ך, את אפרים לפני מנשה. כך בתחלת ספר במדבר, בשמות הנשיאים שהוזכרו שם למנות את ישראל. כך בתחלת הספר (א', לב - לה), במנין עצמו, אפרים קודם למנשה. כך בדגלים (במדבר ב, יח כ), כך בקרבנות הנשיאים, סוף פרשת נשא. וכך גם בשלוח המרגלים, ריש פר' שלח.

יג . יתר על כן, הרמב"ן (במדבר א' ל"ב), על הפסוק "לבני יוסף לבני אפרים תולדותם למשפחתם" כתב, וז"ל: -הקדים אפרים למנשה כי היה בעל [ה]דגל, והוא הבכור ואחיו משנהו, כברכת יעקב. ע"ש בהמשך דבריו מש"כ בענין. וגם הנביא אומר, (ירמיה ל"א, ח), "כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכורי הוא".

יד . ברם כל זה מתאים ונכון, עד שמגיעים לענין של, נטילת נחלה בארץ ישראל. במקומות הללו כמדומה שבכולם, נזכר מנשה קודם לאפרים. בפרשת פינחס (פרק כו), במנין של "לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות" וכו', נזכר שם מנשה קודם לאפרים. בפרשת מסעי (במדבר ל"ד, יז), כשנכתבו "שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ", יחד עם "אלעזר הכהן ויהושע בן נון", ונאמר שם "ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחל את הארץ", גם שם נשיא מנשה נזכר, קודם לנשיא מאפרים. וגם ביהושע, כשהוא מחלק בפועל את ארץ ישראל, נכתב (בפרי"ד ד') "כי היו בני יוסף שני מטות **מנשה ואפרים**", ושם (ט"ז, ד') "וינחלו בני יוסף **מנשה ואפרים**".

טו . יתרה מזאת. למרות שהרמב"ן שהובא לעיל, נתן את הבכורה לאפרים לעומת מנשה. בכל זאת, שם ביהושע (י"ז, א'), בהמשך החלוקה של ארץ ישראל נכתב: "ויהי הגורל למטה מנשה כי הוא בכור יוסף". נשארה א"כ הזכרת הבכורה -לפחות בדבר

אחד- על שבט מנשה. -בנטילת נחלה בארץ ישראל-. וכל זה, משום חבוב ארץ ישראל שהיתה אצלם/אצלן, כנלע"ד.

טז . ולא בכדי הוא זה, שכשבאה התורה לתאר אריכות ימיו של יוסף הצדיק. נכתב בתורה (סוף ספר בראשית), "וירא יוסף לאפרים בני שלשים", דבר המתאר אריכות ימים בלבד. ברם לגבי מנשה, הביטוי הוא: "גם בני מכיר בן מנשה יֻלדו על ברכי יוסף". "יולדו", ר"ל - חונכו על ברכי יוסף. וכוונתו,- דאת אותו חבוב ארץ ישראל שהצטיין בו יוסף הצדיק, את זה הוא העביר בחינוכו, לבני מכיר בן מנשה, [ועוד נעמוד בזה להלן].

יז . ולפי"ז יתבאר עוד דבר מוקשה. דהנה כשנענה משה רבינו לבקשת בני גד ובני ראובן, נכתב בתורה: (במדבר ל"ב, ל"ג), "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון מלך האמרי ואת ממלכת עוג מלך הבשן" וכו', [וכבר ביארנו לעיל אות ד'] למה צירפו כאן את המנשי. אבל קושיא נוספת יש כאן. בלשון המקרא משמע, שהיחידים שקבלו כאן חוץ מבני גד ובני ראובן, היו חצי שבט המנשי. וכשתדקדק אודות יאיר בן מנשה ונבח שנזכרו שם, תמצא באבן עזרא, ואעתיק בזה מהרמב"ן שצעד בעקבותיו, ואלו דבריו:

יח . "ויאיר בן מנשה", האיש הזה יתייחס אל משפחת אמו, בעבור שלקח אחוזתו עמהם, כי בדברי הימים א' (ב', כ"א כ"ב) מפורש שהוא בן חצרון בן פרץ בן יהודה, ואמו בת מכיר בן מנשה. דכתיב: "ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד, והוא לקחה והוא בן ששים שנה, ותלד לו את שגוב, ושגוב הוליד את יאיר. ויהיו לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד". ובהמשך שם, "ויקח גשור וארם את חוות יאיר מֵאִתָּם את קנת ואת בנותיה ששים עיר, כל אלה בני מכיר אבי גלעד". ומזה נראה, שהיה נבח הלוכד קנת ובנותיה,- בן יאיר. ולכן יקראו גם כן "חוות יאיר". ע"כ ל' הרמב"ן. וא"כ קשה, איך זה שכשמשה רבינו בא להנחיל כאן לחצי שבט המנשי, ומסתמא ע"פ ה' עשה כן, כמו כל חלוקת ארץ ישראל שהיתה על פי ה'.. וא"כ איך הוא נותן כאן לאדם שהוא משבט יהודה. גם ההדגשה החוזרת, "לחצי שבט מנשה **בן יוסף**", צריך ביאור. דלעיל (במדבר כ"ז, א') אצל "ותקרבנה בנות צלפחד" וכו', שנכתב שם כלשון הזה, "למשפחת מנשה בן יוסף". פירש"י (הובא לעיל פרק זה אות י) דחזר ויחסן אחר אבי השבט, משום חבוב ארץ ישראל שירשו ממנו. וכאן הלא מדובר בבן לשבט יהודה. ולמה יוחס בתורה ל"מנשה".

יט . ואשר נראה ברור. דבני מנשה הלכו כאן ראשונים, לכבוש את ארץ ישראל, במסירות נפש, (יבואר להלן אות י') מתוך חבוב ארץ ישראל שהיה להם. וזוהי אותה מעלה מעולה. החבוב למעולה שבארצות, שאותה העביר להם יוסף אבי השבט, ובה חינך על

ברכיו את בני מכיר בן מנשה. ולכן הודגש כאן "ולחצי שבט מנשה **בן יוסף**". - ומסתבר, כי "בני מכיר בן מנשה", אשר "יֻלדו על ברכי יוסף",- הם - גלעד, ואחותו אשת חצרון. ואשר על כן לא נזכרה בשמה, בדה"א (ב', כ"א) כשמסופר שלקחה חצרון לאשה. אלא נקראה בשם, "בת מכיר אבי גלעד". כי זהו יחוסה, ולכן בא אליה חצרון.

כ . והיה בשידוך שלו איתה, משום - כל הנושא אשה לשם שמים. תכונה ומעשה, שנזכרו אצל בנו של חצרון, "כלב כן יפנה הקניזי". כשנשא אשה - לשם שמים, - את מרים אחות אהרן ומשה, (כמבואר בסוטה יב:).

ומאד מסתבר, שאת אותה תכונה ירש כלב מאביו חצרון, שהיו נשואי חצרון לשם שמים - בבואו "אל בת מכיר אבי גלעד, והוא בן ששים שנה". והנישואים הללו היו במצרים, כחמישים ותשע שנים אחרי ירידתם למצרים [והם עוד לא ידעו איך ייצאו מפה, ורק מסורת היתה בידם מאבותיהם, "ואלקים פקד יפקד אתכם," ולוי בן יעקב עוד חי. ועדיין לא התחיל השעבוד. אבל חצרון בן פרץ בן יהודה, שהיה מהמשפחות החשובות והמיוחסות בישראל, הבחין בחושיו הדקים, שיש כבר בבני ישראל כאלה שלוטשים עינים לכיוון המצרי, בנתיים הם רק הולכים לבתי תיאטראות ובתי קרקסאות של המצרים, אבל מחר יאמרו בניהם, העוד לנו חלק ונחלה בבית ישראל סבא, מצרים אנחנו ואבותינו זה שנים, וראה חצרון - שהיה מהמשפחות המיוחסות והחשובות שבעם ישראל - ,כי כשל כח הסבל, והעם מתיאש מהגאולה. וחיפש להעמיד תולדות, מאשה שחונכה על ברכי חבוב ארץ ישראל, כדי שגם בניו יהא להם חבוב ארץ ישראל. וזה אשר יציל את העם, הדרדרות רוחנית נוספת. וזה אשר אולי יקרב את הגאולה, כשיופיע בעם הרצון העז.- לראות את הארץ, להכנס אליה, ולקיים המצוות התלויות באדמתה.

כא . ולכן חפש אשה, *שיש* לה חבוב ארץ ישראל. ואשר שפתיה מסתמא פעמים רבות רחושי מרחשין, לַשְׁמִיעַ קול תפילה ותקוה, מענין הבטחת זְקֵנָהּ יוסף הצדיק לפני מותו, "ואלקים פקד יפקד אתכם". שזה אשר אמר יוסף לאחיו, בנשימה אחת עם הצווי, "והעליתם את עצמותי מזה אתכם". ואת בניו ואת ביתו אחריו, ודאי שחינך בדרך זו, והיו שגורים על לשונם אמרות ה' אמרות טהורות מענינים אלו.

כב . וזו הסבה, שנשאה חצרון. ולכן לא נכתב שם בדה"א (ב כא), בתחילת ספור נשואיו עמה, ויקח אשה את בת מכיר אבי גלעד. רק נכתב בלשון, שנראית- כלשון בלתי נקיה. "ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד". ולא כן הדבר, אלא שכיון שכל כוונתו בנשואין אלו היתה **לשם שמים**, להעמיד תולדות כמותה, אשר יירשו ויינקו ממנה, את אותו חבוב ארץ ישראל, שהיא ירשה מיוסף. לכן זה הלשון בתחלת ספור הנישואים, כדי

שנבין מה היה רצונו בזה, להעמיד תולדות כמותה. ורק אח"כ נכתב אצלם לשון קיחה, שהוא לשון נישואין, בגמ' בקידושין. להודיענו שגם נשואים טובים ובצורה מכובדת היו אלה. וכתב "והוא לקחה והוא בן ששים שנה".

כג . ברם, הנה כשנתן משה את ממלכת עוג, לחצי שבט מנשה. כתבה התורה, "וילכו בני מכיר בן מנשה גלעדה וילכדה ויורש את האמרי" וכו', ואח"כ "ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה" וכו'. ולכאורה קשה, דהלא "בני מכיר" היה רק גלעד, ולמה נכתב "וילכו", "וילכדָהָ", לשון רבים. וע"ק דכיון ד"בני מכיר" היה הלוכד, למה נתן את הגלעד למכיר אביו, למה לא נתנה לגלעד בנו.

כד . ואשר נראה בזה, דאף שגבור חיל היה גלעד, וכשנאמר ביהושע (יז א) "למכיר בכור מנשה אבי הגלעד, כי הוא היה איש מלחמה". ה"איש מלחמה" א"גלעד" קאי. והוא היה הלוכד, כמבואר בקרא, ב"וילכו **בני מכיר** כו', גלעדה וילכדה". ומ"מ, עיקר החבוב של ארץ ישראל, שבגללו הלכו "בני מכיר גלעדה וילכדָהָ", וכל הדחיפה לכך, זה בא ממכיר אביהם. כי אם את בני מכיר בן מנשה, חינך יוסף על ברכיו לחבוב אר"י, את מכיר אביהם ודאי חנך. וה"גם" שנכתב שם: "גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף", לרבות בא, ש**גם** בני מכיר חינך, ואת מכיר בנו, ודאי חינך. ובזה יפה כח האב מכח הבן, כנלע"ד.

כה . ואשר על כן כשדחף מכיר בן מנשה - בגלל חבוב אר"י שלו - את בנו גלעד ש"הוא היה איש מלחמה", ללכת ללכוד את הגלעד. לא רק אותו הוא דחף, אלא את כל צאצאיו הוא דחף.אכן מסתבר, שזה התחיל בגלעד. **א**' - כי "הוא היה איש מלחמה". **ב**' - כי נראים הדברים, שאת חבוב ארץ ישראל, קלט גלעד יותר מכולם. ועל כן נמצא את אביו כמה פעמים מתייחס אל בנו "מכיר אבי הגלעד", כשזה נוגע בענין שיש בו משום חבוב ארץ ישראל. (דה"א, ב' כ"א. יהושע י"ז א') אבל זה המשיך אצל כולם. וא"כ לא פלא שלהליכה זו, הצטרף אליהם "יאיר בן שגוב", שהוא בן חצרון מאשתו "בת מכיר אבי גלעד", - בגלל החינוך הזה - חבוב אר"י, שהוא קיבל מסבתא זו.

כו . ולכן, כשמשה רבינו מוסיף כאן לנוחלים עכשיו בארץ סיחון ועוג, את חצי שבט המנשי - דהיינו את כל המתייחסים למכיר בן מנשה. בגלל שאכן היו בהם ת"ח כמ"ש הנצי"ב, ובגלל שהם היו בין הלוכדים את המקום. ודאי ראוי לצרף עמהם לנחלה, את יאיר בן שגוב משבט יהודה, [שנקרא כאן יאיר בן מנשה], בזכות אֵם אביו, ובזכות מעשיו שנבעו מהחינוך שקבל וירש ממנה. שהיא היתה "בת מכיר אבי גלעד", משבט "מנשה

בן יוסף". וכמובן - צריך כאן ליחסו כך "יאיר בן מנשה". להדגיש שזוהי סבת נטילת הנחלה כאן עכשיו.

כז . ברם נראה, שבזכות אותה מעלה, שהיתה לבני מכיר בן מנשה. ואשר בגללה הם הלכו במסירות **לכבוש שטחים מארי'** בעבור כל עם ישראל, בלא שום כוונה לצבור רכוש כמ"ש לעיל. בזכות חבוב זה של אר"י, הם זכו לעוד דבר נפלא.

כח . דהנה, מאמרים רבים נמצאים בש"ס ובמדרשים, העוסקים בדברים שיקרו לעתיד לבא. כגון: עתידה אר"י, שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, (שבת ל:). עתידה חטה שתהא כשתי כליות של שור הגדול, (כתובות קיא:). עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שיקבעו בארץ ישראל, (מגילה כט א). ועוד רבים בלשון זה.

כט . והנה פשוט, דכל לשונות אלו קאי, על הזמן שלעתיד לבוא, איך יראה העולם בגמר התיקון. ולפי"ז גם מאמרם: עתידה ירושלים וכו', וארץ ישראל ככל העולם כולו, (פסק"ר פ' דשבת ור"ח ב, ילק"ש ישעי' רמז תק"ג), -גם הוא קאי אגמר התיקון. וודאי אין הכוונה להתפשטות וכיבוש שטחים גרידא, אלא צ"ל דהכוונה היא, שבכל העולם כולו ינהגו, חלק-ואולי כל- מצוות התלויות בארץ. -כשמיטה ויובלות, ותרומות ומעשרות, והבאת העומר וביכורים. וזה יהא תיקונו, של העולם כולו, כשיוכלו להביא מרוב אדמותיו קרבנות להי"ת.

ל . יוצא אם כן, שמי שהרחיב את גבולות אר"י, בקדושתם המלאה, מעבר לירדן מזרחה, כבר בשנת אלפיים פת"ח לבריאת העולם. ותיקן כבר - אז, על חלק מהעולם, את התיקונים שעתידים להיות לכל העולם, בגמר התיקון. - זהו, "חצי בני מכיר למשפחותם" (יהושע יג לא). -הם. והנלוים עליהם בקשרי חתון. כמו יאיר בן מנשה הנ"ל, - ונבח, שהיה כנראה בנו, (רמב"ן סוף מטות). והכל בזכות חביבות היתרה שחבבו את ארץ ישראל.

שהרי אם משה רבינו, היה נותן את כל ארץ סיחון ועוג, רק לבני גד וראובן, בגלל בקשתם. אזי היתה כל ארץ עבר הירדן פטורה מבכורים, לפי אותו ירושלמי שהובא לעיל (פ"ג אות ב'). ורק בגלל שמכיר קבל את גלעד, בגלל שבניו לְכָדָהּ. ויאיר בן מנשה לכד את "כל חבל ארגב" וקבלו, "עד גבול הגשורי והמעכתי". **לכן** זכו כל המקומות הללו, להכלל כבר **עכשיו**, בבל דיני מצוות התלויות בארץ, ובתיקון שלעתיד לבוא,יתוקן בו כל העולם, ומביאים מהם כבר היום בכורים.

לא . והדברים מאד מדוייקים, בל' הפסוק בדברי הימים א'. שבפרק ה', כשמתאר הכתוב את הנחלות שמעבר הירדן מזרחה, ומפרט שם, היכן התיישב כל אחד. שינה הכתוב לשונו, בתיאור התיישבות בני מנשה, מאשר בשני השבטים האחרים.
שאצל ראובן כתוב: (ח') "הוא יושב בערוער, ועד נבו ובעל מעון. ולמזרח ישב עד לבוא מדברה". ובהמשך (פס' יא), אצל "ובני גד לנגדם ישבו בְּאֶרֶץ הבשן עד סלכה". ואלו אצל בני מנשה כתוב: (ה' כ"ג), "ובני חצי שבט מנשה ישבו בָּאָרֶץ, מבשן ועד בעל חרמון" וכו'. רואים שהכתוב רוצה להדגיש, כי ישיבתם של בני מנשה, היא כבר היום בָּאָרֶץ. במעלה הגדולה של ארץ ישראל, יותר מאשר מקום ישיבת בני גד ובני ראובן.

לב . ומעתה נראה לומר יותר מזה. דהנה במאחז"ל שהובא לעיל הלשון הוא: עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל, ואר"י ככל העולם כולו. (ילקו"ש ישעיה רמז תקג, פסק"ר פ' דשבת ור"ח ב'). ומאמרם ז"ל עתידה ירושלים להיות מתרחבת בכל צדדיה, עד שתהא מגעת עד שערי דמשק, (ספרי דברים א. ובשהש"ר ז, י,). וצ"ב, למה נקט דווקא שערי דמשק, שהיא בגבול צפון של אר"י, למה לא נקט משהו מהדרום, או מהמזרח.

לג . ונ"ל דבכונה אמרו כן. ורצו לבטא בזה עוד דרגה עילאית אליה יגיעו בני מנשה, עם דרגת חבוב אר"י שהיתה אצלם.
דהנה, "ארם דמשק" שבנביא - שהיא "סוריא" בל' הגמ',- מחוץ לארץ היא. ורק בגלל כיבוש יחיד, של דוד המלך שכבשה,- יש עליה דיון, אם שמיה כיבוש או לאו. והשבט שהיתה נחלתו אשר בבשן, גובלת בסוריא/דמשק, זהו שבט מנשה. ורצו א"כ חז"ל, לבטא בזה רעיון נפלא.

לד . אשר בני מנשה, שעם חבוב אר"י שלהם, זכו כבר היום- לתקן את ארצם בתיקון הסופי של כל העולם. הנה לעתיד לבוא, תתוקן ארצם בתיקון - עוד יותר גבוה. ותתעלה ארץ בני מכיר בן מנשה, לדרגת העיר ירושלים. וייאכלו בה - מעשר שני, וקדשים קלים, וקרבן פסח, - הנאכלים היום - לפנים מחומת העיר ירושלים תבנה ותכונן. ועינינו רואות, במהרה בימינו, אמן, וכן יהי רצון.

פרק ז' - יבאר היאך ומניין העשירו בני גד ובני ראובן, ועושרם של בני-מנשה

[פרק זה נתבאר ונתחדש לי בס"ד בשנת ה' תשס"ג לבריאה. כשנה לאחר כתיבת ששת הפרקים הראשונים. וכיון שהוא יחידה אחת מושלמת, יבואו בו כל הדברים הנחוצים לשלמותו למרות שבחלקם כבר נכתבו לעיל].

א . עוד נ"ל בזה מהלך נפלא לבאר מניין היה לבני גד וראובן כל העושר של המקנה הרב והעצום הזה? ויסודם של דברים בנוי על שבעה דיוקים.(ובסופו נבאר בזה שני פסוקים תמוהים בספר יהושע).

ב . הדיוק הראשון דהילקו"ש כתב מה....וז"ל (הביאונהו לעיל פ"ג...) תדע לך, כשבקש הקב"ה שיתעשרו בני גד ובני ראובן, הפיל את המדינים לפניהם...מה כתוב למעלה... "וישבו בני ישראל את נשי מדין" וכו'...ואח"כ "ומקנה רב" עכ"ד.מבואר בדברי הילקו"ש דכל העושר של "ומקנה רב" שהיה לבני ראובן וגד, זה היה ממה שהפיל את המדינים לפניהם. והדברים צריכים ביאור, דהלא המלקוח חולק, מחצה לאנשי המלחמה ומחצה לעדה, ואחרי הורדת מכס מכל מחצה, חולק השאר בשוה בין כל השבטים. וא"כ איך התעשרו שני שבטים אלה יותר מהאחרים. (וא"א לומר דבני גד וראובן ידעו לגדל המקנה טוב יותר, או שהם קנו בכסף השלל, המקנה של שאר ישראל, וע"י כך העשירו. דלשון הילקו"ש לא משמע כן.)

ג . עוד צ"ב (דיוק שני) דבפרק לא פס' יא כתוב: "ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה". ופרש"י שם עפ"י המדרש מלמד שהיו כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות . שנאמר: "את כל השלל ואת כל המלקוח." ועליהם מפורש בקבלה "שִׁנַּיִךְ כעדר הרחלים וגו', אלו אנשי המלחמה שבך שכולם צדיקים" (ספרי מ"ב). אמנם צ"ע (דיוק שלישי) למה כפלה התורה, תיבת **כל**, די היה לכתוב המלה "**כל**" פעם אחת, וצ"ע.

ד . ולכאורה קשה עוד, דבהמשך כתיב: "וַיָּבֹאוּ, אל משה, ואל אלעזר הכהן את השבי ואת המלקח ואת השלל אל המחנה אל ערבות מואב אשר על ירדן ירחו". ושם התורה השמיטה את המלה **כל**. שהרי התורה כתבה "ויקחו את כל השלל" וכו'. וְכֹלה מיד לכתוב "ויבֹאו אל משה ואל" וכו' "אל ערבות מואב" וכו', בלי לפרט את מה הביאו. כי ברור שאת מה שלקחו, את זה הביאו. ובולט הדבר, שהתורה פרטה וכתבה את מה הביאו, בשביל להשמיט את המלה "כל" שלוש פעמים. "וַיָּבֹאוּ וכו' "את השבי" בלי המלה **כל**. "ואת המלקח" בלי המלה **כל** "ואת השלל" בלי ה-**כל**. והדברים צ"ב.

ה . עוד יש לדקדק בזה - דיוק ד'-דתיבת "ויבֹאו" שהיה משפטה להכתב עם יו"ד אחרי הבי"ת, **ויביאו**. נכתבה כאן בצורה יוצאת מן הכלל בלא יו"ד "וַיָּבֹאו אל משה ואל אלעזר וכו' את השבי" וכו'. והדברים צריכים ביאור.

ו . עוד יש לדקדק בזה דיוק ה', מצאתיהו בכלי יקר, דלָמָּה שינה המקרא בלשונו ואמר "ומקנה רב" אצל "בני ראובן", ואלו אצל "ולבני גד" אמר "עצום מאוד". ואי אפשר לומר,

דהעצום מאוד קאי אתרוייהו, דא"כ לערבינו ולתנינהו, מקנה רב ועצום היה לבני ראובן ולבני גד. עכ"ד.

ז . דיוק שישי, הזכרנוהו לעיל (פ"ד י'-יט') **ונזכירנו** כאן בקצרה, מפני היותו נצרך מאוד להבנת הענין. דלמה התחילה התורה הפרשה ב- "ומקנה רב היה **לבני ראובן**", ואחריו "**ולבני גד** עצום מאד". ואח"כ בכל הפרשה, **גד** קודם **לראובן**. ולבסוף בגלות, הקדים שוב **ראובן לגד**, "ויגלם **לראובני ולגדי**." (דה"א ה' כו') למה?

ח . ודיוק שביעי גם הוא הוזכר לעיל. (פרק ד.....) דכאן תוקפים כולם את גד וראובן. "נחלה מבוהלת" קוראים לבקשתם. על שניהם, אמרו במדרש...., עיניהם נתנו בממון, וכיו"ב. ואילו לפני מותו, משה רבינו בברכתו לגד אומר: "וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון". ופרש"י שם: ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהיא ראשית כבוש הארץ. לפי שראה ברוה"ק אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה. והדברים צריכים ביאור.

ט . וביישוב הדברים נתחיל בדיוק החמישי, למה בתחילת הפרשה הקדימה התורה ראובן לגד, ובכל הפרשה אח"כ הקדימה גד לראובן. ומפני שהדברים נחוצים כאן אחזור בשנית על עיקרי הדברים שתירצנו לעיל. (פרק ד' אות יא' ואילך)

י . דראובן שהיתה לו התכונה, שכשרואה דבר שמוצא חן בעיניו הוא מתכופף להרימו, כמ"ש אצלו בדודאים. אותה תכונה עמדה לזרעו, שכשראו מקום שמצא חן בעיניהם, עמדו ובקשוהו. אלא שהם התביישו להיות הראשונים במדבר -שמבקשים על פרנסה, ולכן צירפו את גד אליהם. משום שלגד היה פה חשבון רוחני טהור, שזקני גד ראו ברוח הקודש, כי אותה אדמה שהם רואים עתה לפניהם, "שם חלקת מחוקק ספון". שם תהא קבורתו של משה רבינו המחוקק, לאחר פטירתו. ולכן הם רוצים לקבל חלק זה בנחלה. וכן מפורש בספורנו שם (דברים .....) וכיון שהחשבון של גד הוא רוחני, -שלחו בני ראובן את בני גד, שהם-- יבקשו את הבקשה עבורם. ולכן התחילה התורה את הפרשה בבני ראובן. שהיו ההוגה והיוזם, אבל בהמשך, בשיחה ובמשא ומתן עם משה רבינו, בני גד קודמים לבני ראובן.

יא . אמנם בגלות כשנזכר בנביא "ויגלם לראובני ולגדי" שבשביל ח' פעמים שהוזכרו על נחלתן ליקח בראשונה "אחריתה לא תבורך" שגלו ח' שנים קודם לשאר השבטים. שם -נזכר ראובן תחלה כי ממנו היתה העצה והיוזמה.(והאבן עזרא, והרמב"ן, הכלי יקר ובעה"ט ואחרים, פירשו באופן אחר, ודרך איש ישר בעיניו).

יב . והנה כשלקחו את השלל כדי להביאו למחנה ישראל, בתחילה ודאי לקחו את כל השלל ואת כל המלקוח" כיון שצדיקים היו ולא נחשדו.... לשלוח יד בביזה שלא ברשות. ברם כשהתחילו לשאתו, ראו -שבחלק מהשלל, הטירחה לא שוה את דמיה. כיון שהיו בשלל גם צאן ובקר זקנים וחולים. והטיפול בהם עיכב את הבאת כל השלל כל כך, שההפסד של הטיפול והזמן, היה יותר משווי השלל הזה. שבאופן כזה באבידה פטורים מהשבתה. (רמב"ם פי"ג מאבידה הט"ז, זה לשונו שם: וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו. מטפל בו שלושה ימים מכאן ואילך מוכרן בבי"ד. עכ"ל)

יג . וגם ממליטות עם ולדותיהן היו שם, כיון שמלחמת סיחון היתה באלול (כמ"ש לעיל פ"ד מהמד"ר פרשת חוקת פי"ט, "מלחמת סיחון עשו באלול, ועשו הרגל, ואחר הרגל מלחמת עוג וכו', סדר הדורות) וא"כ מלחמת מדין שהיתה אח"כ, עשו בערך בכסלו, ואב הוא החודש שבזמננו הצאן מתעברות בו. וא"כ זמן לידתן בכסלו, שזמן עיבורה של בהמה דקה ה' חדשים.(ועיי' ברע"ב ראש השנה פרק א' משנה..) ודבר זה ביררתי אצל רועי בקר שכשהדרך הרגילה מהמרעה אורכת כעשרים דקות, אזי בזמן ההמלטה, כשהן מטופלות בולדותיהן הדרך אורכת למעלה משעתיים

יד . וכיון שהממליטות עם וולדותיהן בימים הקרובים ללידתן אינן שוות הרבה, שהלא הממליטה כיולדת חולה היא, והעגל הרך שזה עתה נולד, גם הוא בתוך ל' להמלטתו. נפל הוא, רך וחלש הוא, ואם לא יטופל בעדינות הראויה, מיד ימות. אמנם כן, יכול הוא לרעות בהרים עם אמו לינק מחלבה, ולגדול, אבל אם יכניסוהו למחנה ישראל, טלטול הדרך, וחלוקת הבהמות בין אנשי הצבא,וכל הנעשה בהם, -כל אלו- בהכרח יפרידו וולדות מאמותיהם, ועלולים לגרום למותם. ולכן כל אלה כרגע אינם שווים הרבה.

טו . והיו שם גם מנהיגי העדרים, שכדרכם של הבהמות והחיות החזק שבעדר הוא המנהיג. והוא,- מקבל מרות ושלטון בקושי רב. ועד שמכניסים אותו תחת מרותו של הבעלים החדש לוקח זמן רב, הרבה הרבה יותר מאשר בהמה רגילה.. כי הלא כל הצאן ובעיקר הבקר אשר "ידע שור קונהו". לאלפו וללמדו מיהו הבעלים החדש. והיכן הוא "אבוס קונהו". כל הבהמות לומדות זאת רק בדרך הכח, ע"י שהבעלים החדש מכה הבהמה בגבה, מכה חזקה בידו או במקל.ומעמידה על אֲבוסה ומקומה החדש. פעמיים ושלוש. ואז הבהמה מבינה כי זהו הבעלים החדש, ולו יש להכנע .

טז . וכשהתחילו אנשי הצבא לקחת למחנה את כל אלו, ראו שהטיפול בבודדים אלו מעכב את הבאת כל המלקוח, ויפסידו את כל העדר הרגיל הגדול. ולכן השאירו בנ"י את כל אלה -הפקר בהרים. ובהפקר זה היו כל הזקנים, החלשים, והחולים, הממליטות

וולדותיהן, והחזקים ביותר מנהיגי העדרים. ובעיקר עוד הרבה הרבה שנפוצו אל ההרים, כדרך הצאן כשאין להם רועה.והיה הפסד עצום בטורח לאסוף אותם. והיה כל זה מכוּוָן מאת ה', כדי שיעשירו בני גד ובני ראובן.

יז . ובהבאה בפועל, את כל אלה לא הביאו אל המחנה. ולכן כשדברה התורה על ההבאה בפועל, -השמיטה התורה שלוש פעמים את המלה "**כל**", וגם המלה "ויבְאוּ" נכתבה בחוסר יו"ד, לַלַּמֵּד -שההבאה חסרה היתה.

יח . ואחרי שגמרו בני ישראל לחלק את כל המלקוח שהובא למחנה, לפי החלוקה שצוה הקב"ה. אזי נזכרו **בני ראובן** במה שנשאר בהרים. **בני ראובן** שכאמור יש להם התכונה שכשרואים משהו וזה מוצא חן בעיניהם, הם מתכופפים להרים. כשהם נזכרו בצאן שנשאר בהרים .

יט . הם ביקשו לחזור לָהָרים ולקחת כל זה. אלא שנזקקו לעזרה. וכדי לתת מכות חזקות כאלו, לבהמות כה רבות, ובעיקר למנהיגי העדרים. בשביל זה צריך היה ראובן, את עזרתם של בני גד, עליהם נאמר "וטרף זרוע אף קדקד". ופרש"י שם עפ"י המדרש, הרוגיהם ניכרים שבמכת חרב הם מורידים הראש עם הזרוע. ולהם יש הכח לתת המכה החזקה, הנחוצות לכל בהמה ובהמה כדי להכניעה.

ולכן אספו בני ראובן את המקנה ה"רב, ואלו בני גד אספו את המקנה ה"עצום" (והמלה "מאוד" יתכן שהולכת על שניהם. כלומ' לבני ראובן היה "מקנה רב, מאוד", "ולבני גד—עצום-, מאוד")

כ . ומבואר לפי כל הנ"ל למה נכתבה בתחלה פעמיים "כל", ולמה הושמט אח"כ ג' פעמים. ולמה נכתבה תיבת "ויבְאוּ", חסר יו"ד הרבים. ולמה התחיל בראובן, ואח"כ הקדים גד. ולמה שיבח משה רבינו את גד, לפני מותו, ואיך העשירו בני גד ובני ראובן, **ממה שהפיל את המדינים לפניהם**. ומבואר למה לבני ראובן "מקנה רב", ואלו לבני גד "עצום מאוד" (.----------)

כא . עתה אחרי כתבי כל הנ"ל נוכל לבוא לבאר שני פסוקים קשים בספר יהושע. ונקדים ונסכם, דמתוך שניים וחצי השבטים שלקחו נחלתם. מעבר לירדן מזרחה, היו בני גד ובני ראובן עשירים מאוד "מקנה רב היה לבני ראובן, ולבני גד עצום מאוד" וכל העושר הרב והעצום הזה לא היה מהשלל הרגיל של מלחמת מדין, אלא ממה שנשאר הפקר משוטט בהרים, אחרי המלחמה, וכמ"ש לעיל. "ר"ל ממה שהפיל את המדינים לפניהם", כלשון הילקו"ש. ולאלה היודעים שדרך עדרי הצאן להכפיל עצמם בכל שנתיים, כיון שכל נקבה יולדת בכל שנה, ויש גם כמה תאומים ואפי' שלישיות, ונקרא

שמם "עשתרות" ע"ש שמעשירות את בעליהן, א"כ עתה לאחר ארבע עשרה שנים של כיבוש וחילוק כששניים וחצי השבטים חוזרים הביתה, היחיד שחוזר בידיים ריקניות יחסית זה שבט מנשה.

כב . הוא אמנם חוזר הביתה עם שלל, אבל כמו כל השבטים ולא יותר". כי ואכלת שלל אויביך" נצטוו בו ישראל, לעומת ראובן וגד שיש להם מקנה יותר מאשר לכולם . ברם כל סיבת ישיבתו של מנשה בעבר הירדן היתה, משום שהיו בהם גדולי תורה, ראשי ישיבות, ורצה משה רבינו שהם יאירו מחשכי ארץ באור כוח התורה שלהם, זאת בנוסף לכך, ש"וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדֵהוּ וַיּוֹרֶשׁ אֶת-הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר-בָּהּ" (במדבר לב לט), וש-"יאיר בן מנשה" לכד "חוות יאיר", "ונובח הלך וילכד את קנת ואת בנותיה", וכל אלה יתייחסו לשבט מנשה, כמ"ש הכל לעיל.

כג . והנה בספר יהושע תחלת פרק כ"ב כתב וז"ל: "(א)אז יקרא יהושע לראובני ולגדי ולחצי מטה מנשה: (ב)ויאמר אליהם, אתם שמרתם את כל אשר צוה אתכם משה עבד ה', ותשמעו בקולי לכל אשר צויתי אתכם: וכו' (ד)ועתה פנו ולכו לכם לאהליכם אל ארץ אחזתכם אשר נתן לכם משה עבד ה' בעבר הירדן: וכו' (ו)ויברכם יהושע וישלחם וילכו אל אהליהם". וכאן יש הפסק פרשה (פתוחה בנ"ך המיוחס לכתר, וסתומה בנ"ך קורן)

כד . ואח"כ באים שני הפסוקים הבאים שוב כפרשה נפרדת וז"ל הנביא: "(ח) ולחצי שבט המנשי נתן משה בבשן, ולחציו נתן יהושע עם אחיהם מעבר [קרי – בעבר] הירדן ימה, וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם ויברכם: (ט) ויאמר אליהם לאמר, בנכסים רבים שובו אל אהליכם, ובמקנה רב מאד, בכסף ובזהב ובנחשת ובברזל, ובשלמות הרבה מאד, חלקו שלל איביכם עם אחיכם".וכאן קשות כמה תמיהות,

א. כיון שבפסוקים הקודמים כבר כתב, שבירך יהושע ושלח את "לראובני ולגדי" – וגם את - "ולחצי שבט מנשה". וכתב "ויברכם יהושע וישלחם" וכו', על כל שניים וחצי השבטים. א"כ למה חזר כאן על ברכה ושילוח לשבט מנשה לבדו, ולמה שינה הלשון. שבברכתו שניים וחצי השבטים , הברכה קודמת לשילוח, ואלו בברכתו למנשה לבדו הברכה אחרי השילוח.

כה . ועו"ק – (תמיהה ב') למה נצרך לומר להם "בנכסים רבים שובו" וכו'. וכי תעלה על הדעת ששלל כלשהו ישאירו כאן, ולא יקחוהו עמהם לבתיהם.

כו . ועו"ק (ג') למה נכתב כאן "ויאמר אליהם לאמר" דתיבה זו משמעותה בדרך כלל, לאמר הדבר למישהו אחר, וכדומה. ואם כן, מהו ה"לאמר" שנכתב כאן?

כז . ועו"ק (ד) דלאחר שכתב "בנכסים רבים שובו" וכו', לא היה צריך לפרט הנכסים, דאטו כי רוכלא ליחשיב וליזיל, וכאן כתב הנביא בפרוטרוט, "ובמקנה רב מאוד, בכסף, ובזהב, ובנחשת, ובברזל, ובשלמות הרבה מאד". מה שאין דרכו בכל הנביא.

כח . גם צריך ביאור שבתורה אמר "ומקנה רב היה לבני ראובן" וכו', ואלו כאן אמר למנשה לשוב הביתה "ובמקנה רב מאד"

כט . ועו"ק (ה) דלאחר כל אלה צום יהושע, חִלקו שלל איביכם עם אחיכם". למי בדיוק צריך לחלוק, ולמה? והלא שלל מלחמת ל"א מלכים כולם בזזו, ומסתמא חלקו בשוה ככל דיני חלוקת שלל מלחמה המבואר ברמב"ם .

וכל הדברים צריכים ביאור רב.

ל . ובביאור הדברים נקדים דברי המדרש (הבאתיו לעיל) הובא בילקו"ש (יהושע פכ"ב סי' לא) א"ר יודן שבט ראובן וגד היו בני פמליא של יהושע, ולווה עמהם עד הירדן, וכיון שראו שנתמעטה בני פמליא שלו, חזרו וליוו אותו עד ביתו, הברכה האחרונה היתה גדולה מן הראשונה, הה"ד: "ויאמר אליהם לאמר "נכסים רבים שובו לאהליכם, ובמקנה רב מאד בכסף ובזהב" וגו'".

לא . והנ"ל בזה, דדברי מדרש זה, הם רק היסוד להבנה ולהרחבת הדברים, ולתיאור מה שקרה בפועל, דהנה שינוי לשון נוסף אנו רואים בפרשה זאת, דבסוף דבריו של יהושע לשניים וחצי השבטים, פכ"ב פס"ו נכתב "ויברכם יהושע" קודם, ואח"ז "וישלחם", ואח"כ כאלו מעצמם "וילכו אל אהליהם". ואלו בשני הפסוקים שכותרתם "ולחצי שבט המנשה", שם השילוח לאהליהם הוא של יהושע, הם לא הלכו מעצמם לאהליהם, כמש"ש פס"ז "וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם". ועוד שינוי - שרק אח"כ "ויברכם".

לב . ועל כן נלענ"ד, דתחלה לווה עמהם (ר"ל אותם) יהושע עד הירדן, וכמובן כל הדרך דברו בלימוד, וידעו כי עוד מעט נפרדים הם ממנו, מהמורה דרך, מהמנהיג, מראשון מעתיקי השמועה, והתאמצו בכל כוחם לברר כל ספקותיהם ולהציעם לפני הרבי – יהושע בן נון, וכמובן כל הדרך, יהושע מחזקם ומעוררם להתחזק בשמירת התורה והמצוה, ומעוררם בתוכן הדברים – הם שמונת הפסוקים שנכתבו בספרו פרק כ"ב פסוקים א-ח. וחוץ משיחות אלה שנעשו עם הכלל, ומסתברא גם עם יחידים, שמתוך היכרות אישית קרובה של י"ד שנים ידע יהושע כי הם נצרכים לכך. כי הלא כמנהיג הוא צריך לדעת להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד. חוץ משיחות אלה חשבו כולם על רגע הפרידה ההולך וקרב. וחשבו השבטים על הרגע בו יפגשו עם בני משפחותיהם,

וכשהגיעו לירדן, כמובן שוב "ויברכם יהושע וישלחם וילכו אל אהליהם". ועברו השבטים את הירדן.

לג . וכדרכו של עולם, אצל אנשים שבמשך י"ד שנים הם היו בני פמליא אחת, ונקשרו ביניהם קשרי אהבה, וידידות, יהושע עם אנשיו נשארים לעמוד ליד הירדן, ולהתבונן ולהסתכל על אחיהם השבטים עד שיעלמו מעיניהם, (וכמ"ש כן במרדכי ..... דכך יש לנהוג) ולנופף להם לשלום נפנוף יד אחרון, - אולי במפגש האחרון שביניהם עלי אדמות – ואז השבטים כשעברו את הירדן "וילכו אל" – לכיוון - "אהליהם", גם הם כדרכו של עולם סובבו מדי פעם ראשם אחורנית, לראות את הרבי מנופף להם לשלום, וגם הם יחזירו לו הנפת יד לשלום.

לד . ברם – הם עלו מן הירדן, לא הרחיקו, וזקן בית יוסף אמר לאשר על ביתו – זקני מנשה שהם היו התלמידי חכמים והראשי ישיבות שבהם, המה ראו – את יהושע עומד עתה עם פמליא קטנה, כן תמהו – וכי זה כבוד התורה, והלא עד עכשיו היה יהושע יוצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא, לגיון של מלך היינו לו, כארבעים אלף חלוצי צבע היו הפמליא הקבועה שלו (יהושע ד' י"ד). ועתה עומד הוא ליד הירדן עם פמליא קטנה, אפי' אם עמד שם עשר אלף איש אין זה כבוד התורה, ומאוד יתכן שעמד שם עם לא יותר ממאה איש ואולי עם פחות מזה.

לה . ודווקא זקני מנשה, הת"ח, אלה שמתורתם למדו והבינו שצריך לעזור לכל אחד ולתת לכל נצרך "די מחסורו אשר יחסר לו". ולפעמים זה הכבוד ההכרחי והמעמד החברתי, שאחד זקוק לו. הם אלה שהבינו, שאת התורה ודאי צריך וחייבים לכבד, ואם את הרב שכשמחל על כבודו כבודו מחול, אותו יש לכבד, הרי שאת המלך, -שכשמחל על כבודו אין כבודו מחול-, ודאי חייבים לכבד, ובלי שום ויתור, שהרי אין כבודו מחול. וכשהם ראו שיהושע עומד שם עם פמליא קטנה ומנופף להם לשלום, וחסר בכבוד שמגיע לו מן הדין, הם פשוט נעמדו ויאמרו איש אל אחיו, נתנה ראש ונשובה ארצה כנען.

ויהושע בן נון, ופמליתו עומדים על שפת הירדן עומדים ורואים עומדים ותמהים.

לו . וראשי בני מנשה זקניו ושוטריו עוצרים את כל שבטם, ואח"כ פונים גם לראובני ולגדי ועוצרים גם אותם וחוזרים כולם לכיוון הירדן.

ויהושע ופמליתו עומדים ורואים.

לז . וחוזרים השבטים לירדן, עוברים אותו, באים ליהושע ומשתחווים לו כדין מלך, ומסבירים לו למה חזרו, וחוזרים כולם ומלווים את יהושע לביתו. ובדרך כמובן כל

הזמן שוב מדברים בלימוד שוב חוזרים על כל התורה עד כמה שאפשר, שוב מחזקים ומעוררים כל קבוצה וכל יחיד עד כמה שאפשר. ברם המחשבה הנוספת שמלוה עכשיו את יהושע, היא – ההתפעלות מבני מנשה, שבגללם חזרו כולם, והמחשבה, איך אוכל להשיב להם כגמולם, וחיפוש הדרך איך להשיב להם כגמולם הטוב. זו המחשבה שמאוד מטרידה את יהושע, כי הלא גם הוא אָמון על כבוד לומדי התורה, ועל כל הכרת הטוב, וככל שמתקרבים לביתו של יהושע, ומתקרב רגע הפרידה, ופתרון הבעי' של יהושע אינו נראה באופק, מחשבה זו יותר מלחיצה, נו – מה עושים, איך אשיב גמולם להם?

לח . וכשהם כבר נפרדים ומן הסתם גם בנשיקות ודמעות נפרדו, ויהושע חוזר אז על הלכות דרך והנהגות איך תלמיד חכם חוזר מהישיבה הביתה, וההנהגה של ר' חייא שכשחזר מהישיבה הביתה הביא מתנה לאשתו (.....) גם הנהגה זו נשנתה כאן, וידע יהושע שהאשה מחכה להם בבית, וידע שגם הם כבר מתגעגעים לחזור הביתה ולהפגש עם האשה, ולכן "וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם", והבין יהושע, כי אם יבואו הם לנשותיהם הביתה בידיים כמעט ריקות, עם השלל הרגיל בזמן שבני ראובן חוזרים למקנה רב, וגד לעצום מאוד, שהיה להם, ואלו בני מנשה חוזרים לכלום, הבין יהושע כי יהא בזה חילול ה' גדול מאוד, ואז אז מתפרץ מפיו "ויברכם" אבל איזו ברכה זאת, גדולה מן הראשונה. שברכה ראשונה היתה "ויברכם יהושע" שיהיו מבורכים בעתיד, ברם זו שנתנה כאן, בפרטיות לבני מנשה [ורק אח"כ הורחבה גם לאחרים] זו היתה ברכה שעכשיו בדרך הביתה, אתם בני מנשה תראו הנהגה ניסית של הקב"ה עמכם, אחרי "וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם", השילוח אל האהל, לאשה – של יהושע היה, ורק אח"כ "ויברכם".

לט . והברכה מה היתה "ויאמר להם", וגם "לאמר" את הברכה לאחרים, אמר להם. כי כשתתקיים הברכה, אל תסתירו הדברים, ספרו לכולם מניין בא לכם העושר, ואיך, כדי שיתרבה כבוד התורה ולומדיה, וזוהי ברכתי להם.

מ . "בנכסים רבים שובו אל אהליכם". כי קורא הדורות מראש, הכין עבורכם נכסים רבים מאוד, מאשר השליכו ז' עממים בהחפזם, והסתירם הי"ת י"ד שנים מעין כל, כי שמרם לכם, עין לא ראתה זולתם, אלקים עשאם למחכי לו. וכמו שהסתיר חלק גדול ממקנה מדין, עד שלא חזרו בני גד ובני ראובן לקחתו, אחרי חלוקת המלקוח (כמבואר לעיל) ובהרים ובמדבריות של מדין חכה להם מקנה זה, כך לכם מחכה. אבל להם חכה מקנה רב, ואלו לכם מחכה, "ובמקנה רב מאד". ולכן יתגלו גם אוצרות של "בכסף ובזהב,

ובנחשת". וכיון שלבנות בתיכם אתם צריכים עתה, שמר לכם הקב"ה גם "ובברזל". ובאשר לנשותיכם, שממתינות לכם בנאמנות כבר י"ד שנים, וראויות הן למתנה כלשהי מכם. עבורן הכין לכם הקב"ה "ובשלמות הרבה", ולא סתם הרבה, אלא - "**הרבה מאד**". ואין צריך לפרט, כי יהיו שם כאלה בגדי צבעונין שהאשה שמחה בהם. ולא שמלה אחת יפה לכל אשה היתה כאן, כי יש דבר שהוא יותר מהשמלה היפה ביותר, וזהו שמלות הרבה, שיש בהן שמלות יפות, שתהא העין תוהה על ריבוי הדורון.

מא . ואחר שגמר לברך את בני מנשה, פנה גם לראובני ולגדי ואותם בירך בְּ-וגם אתם תרויחו מכך ותתעשרו, כלומר גם הם נתברכו, ברם כטפלים לבני מנשה. וז"ש המדרש: "הברכה האחרונה גדולה מן הראשונה", דעל כולם קאי.

מב . ואח"כ כשאמר לבני מנשה חֵלקו שלל אויביכם עם אחיכם התכוין לראובני ולגדי, ורמז בזה ענין נפלא מאוד. שלא אמר חַלְּקו, אלא "חֵלְקו". שאם היה אומר חַלְּקו בחית פתוחה, ולמ"ד שואית דגושה, הוא מבנין פִּיעל שמשמעותו לחלק לאחרים. וזה שייך בבי"ד כשמחלקים בין שניים, או כשמישהו מחלק משלו לאחרים, אבל השותפים עצמם, אינם מחלקים ביניהם כי אם חולקים, בבנין קל.

מג . וזהו שאמר יהושע לבני מנשה, אמנם יכולים אתם לחַלֵּק משלכם חלק לאחיכם, וגם בזה יהיה קידוש ה' גדול, ברם - לעולם ירגישו בני גד ובני ראובן את עצמם, בושים מכם, זו הבושה שבקבלה . זו שמעוררת את המקבל לִכְפּור בטובה, ואפי' לשנוא הנותן, וכמובן שלא ישמע המקבל לדברי הנותן.

מד . ולכן, לא כן תעשו, אלא "חֵלקו שלל אויביכם עם אחיכם" שכיון שמשה רבינו קרא לכם לנחול בעבר הירדן מזרחה, אחד השיקולים העיקריים היה, שרצה לשתול בתוכם גדולי תורה, אשר יבוא אליהם העם, לדרוש אלקים, ואליהם ישמעו, ועל פיהם יצאו ועל פיהם יבואו, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. וצריך שיהיו דבריכם נשמעים לעבודתו יתברך.

מה . ואשר על כן, כה תעשו להם, חֵלקו עמהם את שללכם. במאור פנים אמרו להם, הלא בני חבורה אחת אנחנו, וכי כך עושים לבני לויה, שאנו ניקח לעצמנו, את כל מה שה' המציאנו. הלא נחלוק עמכם את שללֵנו אשר נתן לנו ה' אלקינו, חֲלוק תַּחְלְקו עמנו, כחלק המוצאים אותו וכחלק בני הלוייה, יחדו יחלוקו וכשהחלוקה תיעשה על ידכם בצורה מכֻבֶּדת ונאצלת כזו, א' יהיה בזה קידוש ה' עצום, כנ"ל. ב' וגם יהיו הם מעתה שומעים למוסריכם, ולדברי תוכחותיכם.

מו . וצ"ל דאמנם כל שניים וחצי השבטים הללו היו בני פמליא של יהושע, לגיון של מלך הם היו (אזנים לתורה פר' מטות) ברם עיקר בני פמליא שלו היו חצי שבט המנשי אותם אלה שמשה ביקש מהם להצטרף לנחלה זו בגלל שהיו בהם בני תורה וראשי ישיבות (כמ"ש לעיל פ"ו אות א' בשם הנצי"ב) ושגם זאת היתה שהם "וילכו בני מכיר בן מנשה גלעדה וילכדה" וגם יאיר בן מנשה הלך "וילכד את חוותיהם" וכו'. "ונבח הלך וילכד את קנת" וא"כ גבורים היו, וכל אלה גרמו שיהיו הם עיקר בני הפמליא של יהושע.

מז . וע"כ נ"ל לומר דאמנם כולם ראו שנתמעטו בני פמליא של יהושע, ברם הם היו אלה שנתעוררו לכך שצריך לחזור וללוותו עד הירדן, והראובני והגדי, הסכימו אח"כ עם וליוו עמם את יהושע לביתו כי הלא בני תורה הם, ויודעים להעריך ולכבד מה זה כבוד התורה של יהושע, מעתיק השמועה ממשה רבינו אליהם, והמלך עכשיו, שמצווים לכבדו, ושאין כבודו מחול, כל דקדוקים אלו צמחו מתוך הבני תורה של חצי המנשי, שגם היו עיקר בני הפמליא שלו.

מח . וכשלוו כולם את יהושע לביתו ונפרדו ממנו עכשיו בשנית, וגם הוא בירכם עכשיו בשנית, נכון הוסיף לכולם בברכתו, ולכולם כנראה אמר, שכל מה שבירכתי אתכם קודם, אין בזה די אלא יוסף ה' על ברכתי הראשונה ככם אלף פעמים.

מט . ברם לחצי המנשי נתן יהושע דעתו, כי הנה שני אלה חוזרים למקנה רב שלפני י"ד שנים היה לבני ראובן, ולבני גד עצום מאוד, וכיון שהצאן דרכו להכפיל עצמו כל שנתיים שהרי כל נקבה יולדת בד"כ כל שנה, ויש גם תאומים ושלישיות.

נ . וראה יהושע שהיחיד שחוזר הביתה עם נכסים בינוניים בהחלט, זה מנשה, התלמידי חכמים, א"כ יהא בזה חילול ה' גדול, יתר על כן הלא היינו דאמרי אינשי "בעל המאה הוא בעל הדעה". ואם צירפם משה רבינו כדי שהם יהיו המורים לעם לבני גד ולבני ראובן, את המעשה אשר יעשון, צריך שגם יהיו בעלי מאה. ולא סתם בעלי המאה, אלא עשירים הרבה, יותר מבני גד וראובן, כדי שיהיו דבריהם נשמעים לעבודתו יתו"י.

נא . וכל המבט והמסקנא הזו של יהושע נבעו מהפרידה והשילוח ששלחם לאהליהם, ולכן אם בדרך כלל יש קודם דברי ברכות ופרידה, ואחרי כן השילוח וההליכה הביתה. כאן, "שלחם יהושע אל אהליהם" ואח"כ "ויברכם". כי בכל הדרך שהם ליוו את יהושע חזרה לביתו, הטרידה את יהושע המחשבה, במה אוכל לגמול עמהם עם בני מנשה, את זה, - שהם, וראובני, וגדי, חזרו ללוותני. ועד רגע הפרידה לא מצא יהושע מנוח לנפשו,

מתוך הרגשת האסירות תודה. והבין בפרידה, שעתה עליו לשלח אותם הביתה, "אל אהליהם". כי האשה מחכה לבעל אחרי פרידה של ארבע עשרה שנים.

נב . אז, ורק אז, כשהם כבר מסתובבים לחזור אל המשפחה, - "אל אהליהם", אל האשה הביתה. חושב יהושע, – איזו מתנה הם מביאים לאשה, אחרי פרידה ארוכה שכזו, הלא הם היחידים שחוזרים הביתה, בידים כמעט ריקות. ואז, מתפרצת מפיו הברכה. כי אז הבין יהושע, כי עליו לעשות מעשה ולהעשיר אותם. ולכן דבריו אלה, בתורת ברכה אֲמָרם, ודבריו אלה, בתורת ציווי אֲמָרם.

במדבר פרק לב

{**א**} וּמִקְנֶה רַב הָיָה לִבְנֵי רְאוּבֵן וְלִבְנֵי גָד עָצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת אֶרֶץ יַעְזֵר וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מָקוֹם מִקְנֶה: {**ב**} וַיָּבֹאוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר: {**ג**} עָטָרוֹת וְדִיבֹן וְיַעְזֵר וְנִמְרָה וְחֶשְׁבּוֹן וְאֶלְעָלֵה וּשְׂבָם וּנְבוֹ וּבְעֹן: {**ד**} הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עֲדַת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֶה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה: {**ה**} וַיֹּאמְרוּ אִם מָצָאנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יֻתַּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לַאֲחֻזָּה אַל תַּעֲבִרֵנוּ אֶת הַיַּרְדֵּן: {**ו**} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן הַאֲחֵיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹּה: {**ז**} וְלָמָּה (תנואון) תְנִיאוּן אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעָבֹר אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם יְהוָה: {**ח**} כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשָׁלְחִי אֹתָם מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לִרְאוֹת אֶת הָאָרֶץ: {**ט**} וַיַּעֲלוּ עַד נַחַל אֶשְׁכּוֹל וַיִּרְאוּ אֶת הָאָרֶץ וַיְנִיאוּ אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי בֹּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם יְהוָה: {**י**} וַיִּחַר אַף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: {**יא**} אִם יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא מִלְאוּ אַחֲרָי: {**יב**} בִּלְתִּי כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן כִּי מִלְאוּ אַחֲרֵי יְהוָה: {**יג**} וַיִּחַר אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיְנִעֵם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד תֹּם כָּל הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:

{**יד**} וְהִנֵּה קַמְתֶּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לְסִפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף יְהוָה אֶל יִשְׂרָאֵל: {**טו**} כִּי תְשׁוּבֻן מֵאַחֲרָיו וְיָסַף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר וְשִׁחַתֶּם לְכָל הָעָם הַזֶּה: {**טז**} וַיִּגְּשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֹת צֹאן נִבְנֶה לְמִקְנֵנוּ פֹּה וְעָרִים לְטַפֵּנוּ: {**יז**} וַאֲנַחְנוּ נֵחָלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם הֲבִיאֹנָם אֶל מְקוֹמָם וְיָשַׁב טַפֵּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: {**יח**} לֹא נָשׁוּב אֶל בָּתֵּינוּ עַד הִתְנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ: {**יט**} כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וָהָלְאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתֵנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה: {**כ**} שביעי - במחוברות רביעי וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם תַּעֲשׂוּן אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אִם תֵּחָלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה: {**כא**} וְעָבַר לָכֶם כָּל חָלוּץ אֶת הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוֹ אֶת אֹיְבָיו מִפָּנָיו: {**כב**} וְנִכְבְּשָׁה

הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְהוָה: {**כג**} וְאִם לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה וּדְעוּ חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם: {**כד**} בְּנוּ לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצֹנַאכֶם וְהַיֹּצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: {**כה**} וַיֹּאמֶר בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי מְצַוֶּה: {**כו**} טַפֵּנוּ נָשֵׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל בְּהֶמְתֵּנוּ יִהְיוּ שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד:

{**כז**} וַעֲבָדֶיךָ יַעַבְרוּ כָּל חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי דֹּבֵר: {**כח**} וַיְצַו לָהֶם מֹשֶׁה אֵת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְאֶת רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: {**כט**} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם יַעַבְרוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אִתְּכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן כָּל חָלוּץ לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד לַאֲחֻזָּה: {**ל**} וְאִם לֹא יַעַבְרוּ חֲלוּצִים אִתְּכֶם וְנֹאחֲזוּ בְתֹכְכֶם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: {**לא**} וַיַּעֲנוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה: {**לב**} נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן: {**לג**} וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף אֶת מַמְלְכֻת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת מַמְלֶכֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ לְעָרֶיהָ בִּגְבֻלֹת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב: {**לד**} וַיִּבְנוּ בְנֵי גָד אֵת דִּיבֹן וְאֶת עָטְרֹת וְאֵת עֲרֹעֵר: {**לה**} וְאֶת עָטְרֹת שׁוֹפָן וְאֶת יַעְזֵר וְיָגְבֳּהָה: {**לו**} וְאֶת בֵּית נִמְרָה וְאֶת בֵּית הָרָן עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת צֹאן: {**לז**} וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת חֶשְׁבּוֹן וְאֶת אֶלְעָלֵא וְאֵת קִרְיָתָיִם: {**לח**} וְאֶת נְבוֹ וְאֶת בַּעַל מְעוֹן מוּסַבֹּת שֵׁם וְאֶת שִׂבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת שְׁמוֹת הֶעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: {**לט**} מפטיר וַיֵּלְכוּ בְּנֵי מָכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדָהּ וַיּוֹרֶשׁ אֶת הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בָּהּ: {**מ**} וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת גִּלְעָד לְמָכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: {**מא**} וְיָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת חַוֹּתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֹתָהֶן חַוֹּת יָאִיר: {**מב**} וְנֹבַח הָלַךְ וַיִּלְכֹּד אֶת קְנָת וְאֶת בְּנֹתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח בִּשְׁמוֹ: